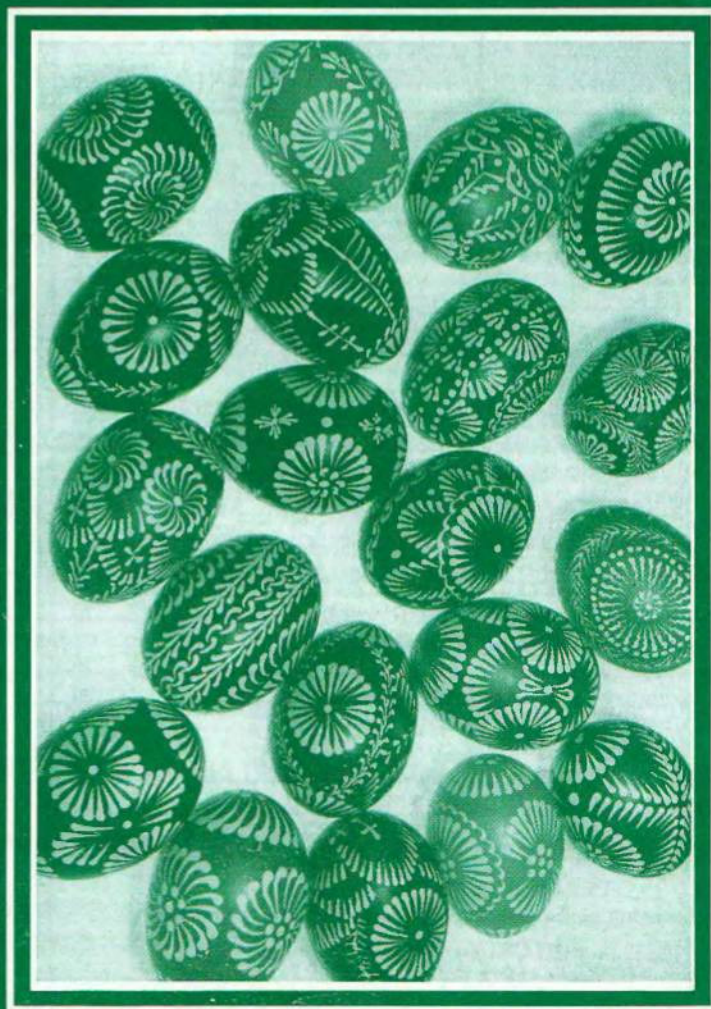

ЛЕМКІВЩИНА ЛЕМКIVSHCHYNA

PIK XXI, Ч. 1 (80)

BECHA — 2000 — SPRING

VOL. XXI, No. 1 (80)

**НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

**OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN A FREE UKRAINIAN STATE**

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
PUBLISHED BY ODLWU, INC.

PIK XXI, Ч. 1 (80) ВЕСНА — 2000 — SPRING VOL. XXI, No. 1 (80)

ЗМІСТ

І. Савицька: Босоніж по лемківських стежках.....	1
П. Тичина: Скорбна Мати	2
Е. Кримаренко-Іванків: Шевченко і ми	3
П. Лопата: Юлій Іванович Ставровський-Попрадов	3
Б. Лепкий: Великдень	6
Зі звернення КЕ УККА	7
М. Нековечна: Патріотизм — суть її життя	7
Н. Кляшторна: Кому належать українські дзвони?	10
<u>Lemkivshchyna</u>	
Easter Greetings	14
50th Anniversary of the death of the Leader of the UPA.....	15
S. Rarawy: War Comes to Karlykiv (V).....	15
П. Лостовський: Трагедія села Вислік Великий.....	20
А. Марин-Хавик: Ліну, Воле, до тебе я!	25
<u>Бюлетень СФУЛО</u>	
П. Шафран: Об'єднання Лемків Польщі	26
<u>З життя організації</u>	
дума: Олександр Маслей в США	29
В. Кікта: Виставка вишиваних ікон о. Д. Блажейовського	29
П. Лопата: Загальні Збори відділу в Гамільтон	30
Посмертні згадки	30
Пожертви на Постійний Фонд Фундації Дослідження Лемківщини	30
Коляда 1999-2000. Список жертводавців	31

На обкладинці: Писанки Олександри Полянської Гринчук.
On the cover: Pysanky by Alexandra Polanska-Hrynchuk.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк (гол. редактор), Володимир Кікта, Павло Лопата

EDITORIAL BOARD:

Marie Duplak (Editor-in-chief), Volodymyr Kikta, Pavlo Lopata

Мистецьке оформлення обкладинки Михайла Черешньовського
Cover design by Mykhailo Cheresniiovskyi

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Зенон Галькович	голова
Марія Дупляк	1-ий заст. голови
Стефан Гованський	і реф. зовнішніх зв'язків
Анна Войтович	2-ий заст. голови
Стефан Косцюлек	і музейний реф.
	секретар
	скарбник

РЕФЕРЕНТУРИ

Василь Гаргай	організаційна
Юрій Ковальчик	допомога
Іван Гресь	культ.-освітня

ВІЛЬНІ ЧЛЕНИ

Іван Васічко	Володимир Блажейовський
Іван Філь	Теодор Малиняк
Зенон Войтович	Анна Павелчак
Микола Дупляк	

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Михайло Дзіман	голова
Володимир Кікта	член
Теодор Марчівський	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Іван Хомко	голова
Юліян Котляр	член
Петро Русинко	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:
ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, N.J. 07011-0007

Адреса Редакції й Адміністрації:
"Lemkivshchyna" Magazine

P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011-0007 USA
Fax: 973-473-2144

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, N.J. 07011
Tel.: (973) 772-2166
Fax: (973) 772-1963
e-mail: computopr@aol.com

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

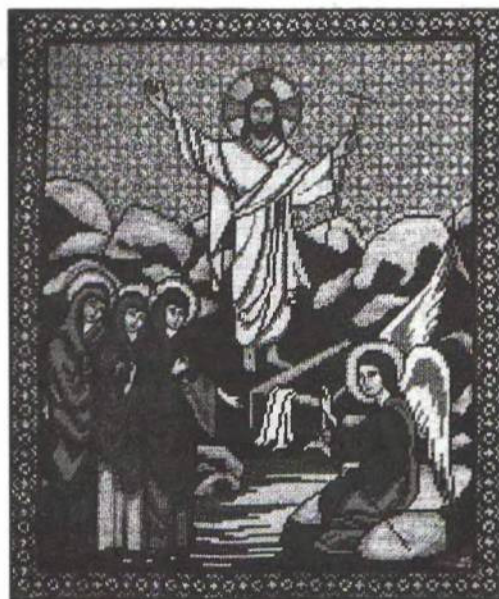
З радісним Святим Воскресінням Христового вітаємо

*Ієрархів Українських Церков,
український нарід на рідних землях і в діаспорі,
проводить українських організацій і установ,
а зокрема управи наших відділів та всіх членів
і прихильників наших організацій.*

*Всім Вам бажаємо радісних свят
Світлого Воскресіння Господнього!*

Світова Федерація
Українських Лемківських Об'єднань
Організація Оборони Лемківщини
в Америці
Фундація Дослідження
Лемківщини в США

*"Воскресіння".
Вишивка о. Дмитра Блажейовського.*

ІВАННА САВИЦЬКА

БОСОНІЖ ПО ЛЕМКІВСЬКИХ СТЕЖКАХ...

Чи пам'ятаєте зелені, лемківські весни сповнені чарами краси, запашні замаєні різноцвіттям, закосичені плакучими вербами, шовковими "котиками" (базьками), що їх у церкві святили саме у квітну неділю? Ласкаве сонечко качалося по холодній землі, а вона, та земля, позбувшись зимового одіння, дзюркотила потірковою піснею, зодягнена, наче краля у єдвабну травичю, гаптовану стокротками, жовтим молочієм, що своїм листям лікував людські рани.

А фіялки на пагорбах пам'ятаєте? І пахощі фіялкові, чи забули? А білі конвалії, що ховалися за високі листочки?

Хутко перші гілочки "каціруйки" (черемшини) голоситимуть голосно, що вже весна, закликають птахів покуштувати ароматного квіту. А ластівки вже вовтузились біля стріхи, ліпили болотом гнізда і розіп'явши широко крила, виводили пташині "гагілки" біля порожніх гнізд, що швидко защебечуть малятами.

Ще трохи, ще часочок і надійде Лемківський Великдень. Празник пражників. Прийде в гості Паска. Вже й писанки час писати, бо як же дівчина без писанки? Вона ж сама мов писанка, у білій, мальованій сорочці, коса до пояса, закосичена стрічкою, виводить воскові кривульки, безконечники, сонця вістунчики майбутньої долі...

А потім прийде Обливаний Понеділок.

— А малисте лем шіснацьять років, і юж вас фраїри обливали...

Чи тямите лемківську весну, весну молодого життя?

Чікаго, лютий, 2000 р.

СКОРБНА МАТИ

I

Проходила по полю
Обніжками, межами.
Біль серце опромінив
Блискучими ножами!

Поглянула — скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє...
Спросоння колосочки:
— Ой, радуйся Маріє! —

Спросоння колосочки:
— Побудь, побудь із нами! —
Спинилась Божа Мати,
Заплакала сльозами.

Не місяць і не зорі,
І дніти мов не дніло.
Як страшно!.. — людське серце
До краю обідніло.

II

Проходила по полю —
Зелене зеленіє...
Назустріч Учні Сина:
— Возрадуйся, Маріє!

Возрадуйся, Маріє:
Шукаємо Ісуса.
Скажи, як нам простіше
Пройти до Еммауса? —

Звела Марія руки
Безкровні, як лілеї:
— Не до Юдеї шлях вам,
Вертайте й з Галілеї.

Ідіте на Україну,
Заходьте в кожну хату —
Ачей вам там покажуть
Хоч тінь Його розп'яту. —

III

Проходила по полю.
В могилах поле мріє —
Назустріч вітер віє
— Христос Воскрес, Маріє!

— Христос Воскрес? — не чула,
Не відаю, не знаю.
Не будь ніколи раю
У цім кривавім краю.

— Христос Воскрес, Маріє!
Ми — квіти звіробою,
Із крові тут юрбою,
Зросли на полі бою. —

Мовчать далекі села.
В могилах поле мріє.
А квітка лебедіє:
— О, зглянься хоч ти, Маріє!

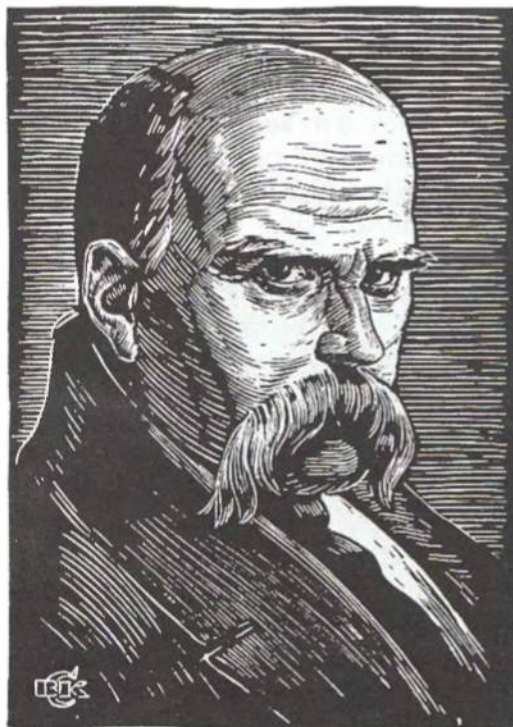
IV

Проходила по полю...
— І цій країні вмерти? —
Де Він родився вдруге —
Яку любив до смерти? —

Поглянула — скрізь тихо,
Бує дике жито.
— За що Тебе розп'ято?
За що Тебе убито? —

Не витримала суму,
Не витримала муки —
Упала на обніжок,
Хрестом розп'явши руки...

Над Нею колосочки
— Ой, радуйся! — шептали.
А янголи на небі
Не чули і не знали.

Тарас Шевченко

ЄВГЕН КРИМЕНКО-ІВАНКІВ

ШЕВЧЕНКО І МИ

Заговори, Кобзарю, голосом грімким
До всіх нас — мертвих, ненароджених, живих...
Хай Слово знов Твоє загомонить бадьоро!
І виполи з душі народної полин,
Бур'ян незгод, сваволі, рабської покори
В кадильнім димі перед тронами чужих.

Скажи, щоб образ Божий ми обмили знов
У нас самих, новий і праведний Закон
Здобули й піднялись ми духом із могили.
І пригадай, що в хаті лиш свій — любов,
Своя теж Правда, Воля, нездоланна Сила,
Де зможемо співать подячний вже псалом.

Не відходи іще на вічний спокій...
Бо чорні наступають хмари всі нараз,
Зі Словом далі стій тут чуйно на сторожі;
Як Волі Заповіт скрізь залунає Твій
І переможемо усі вже наступи ворожі,
До Бога відійди тоді молитися за нас.

ЮЛІЙ ІВАНОВИЧ СТАВРОВСЬКИЙ-ПОПРАДОВ

(До 150-ліття з дня народження)

Щоб краще насвітлити про постать відомого українського діяча Юлія Ставровського-Попрадова-поета і письменника, треба бодай коротко подати інформацію про його родовід. Дід Юлія мав ім'я Андрій і був спочатку священником у словацькому селі Кремпахи, що находиться на Спиші, а пізніше служив на приходстві у Телгарті, де й помер 1839 року. Тут народився син Іван у 1822 році, тобто батько Юлія, який був знаний як просвітителі і педагог. Після закінчення Ужгородської гімназії й духовної семінарії, був на посаді священника у с. Сулин від 1849 року аж до смерті, яка настала 1878 року. Іван був освіченою людиною, який володів грецькою, латинською, німецькою, словацькою та російською мовами, а його світо-

гляд формувалася під час студентських часів та в період революції 1848-1849 років у Європі. Як місцевий просвітителі Іван Андрійович Ставровський дуже часто виступав публічно і закликав інтелігенцію Пряшівщини захищати свою національність та підіймати культурний рівень свого народу. Бачучи проблеми селянського життя він закликав своїх по-фаху греко-католицьких побратимів, щоб вони, коли відчувають свій Богом вибраний обов'язок, його впроваджували у практичне життя і таким способом працювали для добра місцевого населення. Іван Ставровський докладав усіх зусиль, щоб, передусім дітям, у яких бачив майбутніх будителів-вчителів та інтелектуалів, допомогти здобувати науку хоч би у початкових та народних школах.

На підставі своїх глибоких переконань у тому, як навчати і виховувати наступні покоління, Ставровський написав невеликий твір під назвою “Педагогія”, на типово існуючій у той час “наречії”, та присвятив її для кращого виховання у дитини “тілесних і душевних сил”. З невідомих нам причин “Педагогія” не була надрукована, а шкода, що вона не побачила світ, але її рукописом користувалось багато вчителів. Вона й до сьогодні являється тією першою ластівкою, яка принесла “весну для тутешнього народу”.

Як довідуємося з повище написаного матеріалу, Юлій Іванович Ставровський-Попрадов, народився у священничій родині, свідомій і грамотній, освіченій і відданий своєму народові, яка, можна сказати, дала йому основні напрямні, базу і фундамент, на яких творився майбутній поет, прозаїк, історик, філолог, етнограф та публіцист. Він народився 18 січня 1850 року в с. Сулин, Спишського повіту. У цьому ж селі, як згадував сам Юлій, батько його навчив “по-руськи” молитися і читати кириличну азбуку Олександра Духновича, малого хлопця, коли йому було щойно 3-4 роки.

Серед чудової підтатранської природи проминули дитячі роки Юлія. Тут він спостерігав за бідним життям народних мас й абсорбував традиції та обряди цих людей. А перші “руськиє” звуки народу та його історію, як рівно ж гори Тагри і ріку Попрад, ніколи не забував. Після закінчення сулинської сільської школи, які пройшли у дружніх відносинах з багатьма дітьми бідних селян, Юлій продовжував навчатися в 3-ій і 4-ий класі у містечку Подолинець. У цій школі засвоїв основні знання німецької мови, яка допомогла відкрити 10-річному хлопцеві двері до гімназії в Левочі. Подальше світоглядне формування Юлія продовжувалось у Пряшеві у місцевій гімназії, де він навчався один лише шкільний рік 1863-1864. Важливо нагадати, що з цього часу Юлій почав співпрацювати із редактором літературної газети “Світ” (1867-1871) Юрієм Ігнатковим, який згодом друкував його перші статті із подій культурної праці, яка велася в місті. Цей же тижневик, якого видавало “Общество св. Василия Великого”, помістила на своїх сторінках

перший вірш майбутнього поета “Сон” у 1868 році. Зміст першої шестистрофової спроби наповнений любов'ю до гарної, однокосої дівчини Регіни та болем за неї, яка одного разу несподівано зникла на все з перед його очей.

Як стипендіят пражської єпархії подальші студії Юлій продовжував в університеті в Пешті. Але доля судила студентові бути вільним слухачем філософського факультету лише один рік, на якому відвідував лекції слов'янської філології. На прощання з мадярським містом написав вже шостого з черги серйозного змісту вірша “На последних днях в Пеште”. З початком 1868 року Ставровський намагався писати регулярно. Його старання не були марними. З цього періоду слід згадати такі вірші поета: “Тупа журба на чужині”, “Що зі мною”, “Спогад”, “Посвята”, датовані 1868-им роком, а дальші вірші, як “Я руський”, “До сонця”, “Мрія”, “Я не маю супокою”, “Восени”, “Вечір хлібороба”, “До мого народу” та інші написані в наступних роках. Тут варто зацитувати бодай перші дві строфи з останнього повище згаданого вірша тому, щоб вказати на те, як 22-річний поет закликає свій народ збудитися з глибокого сну. Ось його слова:

*Вже пора, щоб темінь ночі
Осіяла дня зоря!
Вже пора прийшла пророка —
Пробудитися пора!
Руський роде, чую ясно
Генія твого глас,
Що з Бескида лине вчасно:
“Пробудись, мій роде, враз!”*

Голос молодого поета Ставровського, псевдонім Попрадова, все більше і більше було чути. Кожна його річ, кожен ним написаний рядок був друкований і в інших газетах. Стало помітно, як зростає важливість у його творчих поривах. Арена публіцистики поета поширювалася, бо він постійно писав про нестерпні йому проблеми сучасної інтелігенції, яка зайво ділилася на менші групи культурних діячів і літераторів. Пишучи, Ставровський постійно звертався до молоді, щоб вона не брала приклад від розколу старшої генерації та суперечок між ними.

Лемківська хата в селі Ольховець, біля Дуклі.

Фото. М. Райтара.

Після смерті Олександра Духновича, 30 березня 1865 р., молодий Юлій мріяв заповнити його місце і незабаром своїми діями він зобов'язався напоювати інтелігенцію Пряшівщини здоровим глуздом і вказувати їй шлях, на якому б вона повинна була вивчати історію, фолклор та етнографію рідного народу. Таким чином роля поета і його творча робота на народній ниві збільшується новими успіхами. Свої публіцистичні праці, в яких порушував ті ж самі проблеми, як і Духнович, друкує в церковній газеті "Новий світ" та в науково-літературному й економічному органі єпархіяльного заряду св. Василя Великого "Карпат" (1873-1881). В цьому періоді він був свідомий того, що своїм пером служить народові та його агітації на боротьбу проти мадяризації за кращі життєві та суспільні ідеали.

Як зрілий семінарист і вихованець богословського університету в Будапешті, весною 1874 року Ставорський-Попрадов повернувся у рідний край. Короткий час працював капеляном в селах Орябина і Торисках. Потім став службовцем у Пряшівській єпархії.

На цьому становищі працював аж до 1879 року, звідки був звільнений за свої просвітительські ідеї єпископом Миколою Товтом — брутальним денационалізатором і деморалізатором української інтелігенції Пряшівщини і Закарпаття, але на власні кількаразові домагання призначити його священником в село Чертіжне, де помер місцевий парох, нарешті його зверхник погодився і наказав йому стати там священником. У цьому міжлабірському селі отець Юлій насправді знайшов душевну відпругу, на яку сам не сподівався. Вся атмосфера його оточення сприяла поетові й письменнику прожити в селі ще повних 20 років, де й помер на запалення легенів у досить молодому віці, проживши лише 49 років свого трудолюбивого життя. В Чертіжному писати і друкувати Ставорський не переставав. Проте найплідніше він працював останніх своїх сім років до смерти. В цей час написав "Русский букварь", багато гумористичної поезії та ряд художньо зрілих віршованих поем та патріотичних віршів. Наприклад, до патріотичного типу його творів належать: "До руських" (1893), "До угорців"

(1893), “До Уріїла Метеора” (псевдонім Івана Сильвая, 1894), “Спиш” (1895), “Зимовий вечір” (1895). В них часто-густо зустрічаємо слова Русь, Карпатська Русь, Спишська Русь, руська кров, руська матір, руський хліб, руський народ та інші аналогічні звернення. Слова ці, які поет вживав у своїх віршах, слід розуміти як українську етнічну територію Австро-Угорщини, тобто Київську Русь, до якої належали усі слов'яни, включно з теперішніми росіянами, яким також симпатизував через існуюче тут москвофільство. Вищенаведену поезію Попрадова потрібно вважати з усіма її характерними рисами, за найдосконалішу, зокрема вірш “Спиш”, де поет старанно опрацював у ньому всі деталі, якими хотів якнайкраще змалювати картини прекрасного рідного краю Спишу, Татр і Карпат. Важко мені сказати, чи написати, чи цей довший твір спонукала особиста його поїздка туди, чи може велика туга за місцем народження, але початок вірша є таким:

*Я знову бачив Спиш, де Татр верхи величні,
Що у снігах стоять, — природи чудеса.
Незрушними стоять, як вартарі одвічні,
Сягаючи аж ген у горді небеса!
Я знову бачив їх, гігантів цих Карпатських,
І підбадьорився, бо їх граніт, їх суть —
Від західних химер, від лженаук дивацьких
Всю рідну Русь мою надійно бережуть!*

Після слідує 98 подібних рядків у цьому ж самому вірші поет кінчає його такими словами:

*Я народився тут і скуштував тут броду,
І тут почув навік я перший руський звук,
Тут я заговорив до рідного народу,
З любов'ю ніжною прижився тут мій дух!
Куточок кожен тут на спогади щедротний,
Що золотими є з давно минулих днів,
Тут серце і душа живуть собі вільготно
І радість не згорить в буденному вогні!*

З цього ж самого періоду походить багато опублікованих Ставровським розвідок про етнографію місцевих людей, їхні прислів'я, приказки та різноманітні казки. В матеріялах письменника можна знайти цікаві спомини про спосіб життя українського народу, його історію та

ВЕЛИКДЕНЬ

Ще й нині бачу церковцю стару...
З дубових брусів, наче на картині.
Доріжка в'ється під гору,
Село лежить в долині.

І “Жучка”, й “Зельмана”, і “Воротаря”,
І “Зайчика” й “Через попову лозу” —
Крізь прірву літ так чую я
Неначе сміх крізь сльози.

І наче сон являються мені
Сільських дівчат веселі хороводи,
Лунають співи голосні,
Немов весняні води.

Не знаю чи ще церківця стара
Стоїть, чи гагілок співають,
Та на Великдень буду я
З тобою, рідний Краю.

Богдан Лепкий

місцеві пам'ятники, що знаходяться у містах і селах Спишського краю. Прозових творів письменника залишилось не так багато, проте вони зображують, як факти, так і явища навколишньої дійсності.

Щоб повністю оцінити вартість творчої спадщини Юлія Ставровського-Попрадова, вчепним потрібно детально її вивчити і на підставі їхньої фахової аналізи можна сміло сказати про велич цієї постаті, яка цього вповні собі заслуговує. А ця коротка згадка про цю людину з добрим серцем хай буде нев'янучою китицею на його могилу, що знаходиться у Чертіжному, так близькому, від мого села Калинова — автора цих слів.

Павло Лопата

У цьому році припадає 50-та річниця героїчної смерти одного з провідних постатей української національної революції сучасної ери, легендарного командира Української Повстанської Армії, ген. хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки. У зв'язку з цією великою річницею на терені ЗСА зформовано громадський комітет з ініціативи Товариства Вояків Української Повстанської Армії, до якого увійшли різні суспільно-громадські організації та котрий запланував центральне відзначення в ЗСА. Світовий Конгрес Українців видав заклик до світового українства гідно відмітити цю велику постать і боротьбу, котрою він провадив. Спільно з Міністерством Культури України, кіностудіями Довженка та Олесь-Фільм, УККА плянує провести прем'єру художнього фільму під назвою "Командир Армії Безсмертних" восени цього року в Україні.

Закликаємо українську громаду на терені ЗСА, активно включитися у це відзначення, слідкувати за програмою Крайового Комітету та формувати місцеві громадські комітети для місцевого відзначення церковними відправами, конференціями, виданнями, академіями й іншими заходами.

Треба пам'ятати, що боротьба ОУН-УПА записалась не тільки золотими літерами у нашій новітній історії, але також поважно вплинула на рівень національної свідомості, що відрізняє значно Україну від інших держав колись поневолених російським імперіялізмом і комуністичною догмою в СРСР. Між найбільш помітними посталями цієї боротьби був сл.п. ген. хор. Роман Шухевич — Тарас Чупринка.

Вічна Йому Пам'ять!

Роман Шухевич — Тарас Чупринка

Зі Звернення Крайової Екзекутиви УККА

МАРТА НЕКОНЕЧНА

ПАТРІОТИЗМ — СУТЬ ЇЇ ЖИТТЯ

Тетяна, правдиве прізвище Анна Черешньовська, народилася в селі Стежниця біля Балягорода. Ще будучи, дитиною втратила матір і виховував її батько. Вона безмежно любила свого батька, але по мимо того любов до Батьківщини-України перевищила все і вказала їй дорогу в ряди УПА на Лемківщині. Я сама 4 роки працювала в сітці ОУН, як референтка Українського Червоного Хреста, а опісля як секретарка Надрайонного Проводу ОУН Лемківщини, й тоді заізналася і подружилася з Тетяною.

Родина Черешньовських була національно свідомою і тому батько Тетяни вже від дитячих років прищеплював доні любов до рідної її

лемківської землі, де вона мала працювати учителькою і виховувати молоде покоління. З цією метою батько Тетяни віддав її на навчання до вчительської семінарії в Криничі, яку вона закінчила успішно, одержавши свідоцтво зрілості 1944 року. Але доля покерувала інакше. Тільки здала Тетяна іспит зрілості — зразу почалася німецько-російська війна. Згодом виселення лемків в Україну, боротьба проти виселення самооборонних відділів і коли почала організуватися на Лемківщині Українська Повстанська Армія, Тетяна покинула родинний дім і пішла в партизанський загін. Її призначили районною референткою Хреста (УЧХ) в третьому районі, головне село Березка, над Сяном.

Провідником цього терену був проф. Ударник (справжнього прізвища не знаю), а потім, коли, він загинув, районним провідником став Пігач.

Займалася вона в першу чергу організаціями дівчат на Лемківщині до співпраці з УПА. Вела з ними вишколи (санітарні і виховні). Їй було це легко робити, бо мала відповідну освіту, а до того знала лемківський діалект і це скоріше промовляло до душ лемківських жінок та дівчат. Там пізнала сотенного УПА Біра і опікувалася ним, коли він був поранений. Як описує у повісті "Лемківщина в огні" Марія Остромира, вона його полюбила, але бачилися вони дуже рідко, бо він мав під командою сотню УПА і мусив воювати, а Тетяна далі вела свою працю в сітці.

Коли виселили лемків з їх прадідівських земель, Тетяна мала можливість піти з відділами УПА через Чехію до Німеччини, але вона вирішила залишитися на рідних землях і далі допомагати своєю працею українському народові. В серпні 1947 р., після виселення з лемківських земель, Тетяна перейшла з групою відділів УПА через лінію Керзона, на терен Старого Самбора. В цій групі переходила і я польсько-советський кордон. Після переходу кордону наша група поєдналася з Проводом Самбірщини і до кінця жовтня 1947 р. ми перебували разом з Тетяною та іншими подругами з лемківських земель в лісах поблизу Старого і Нового Самбора. Важки це були часи для підпілля ОУН і відділів УПА. Советські війська перебували в довколишніх селах, переходили також ліси і треба було вести з ними постійні бої. Те, що відділи УПА могли ще там вдержатись, і підпілля могло вести організаційну роботу та втримати зв'язки — завдячуємо лише прихильному ставленню українського населення, яке все давало нам знати куди переходить і де квартирує вороже військо, що допомагало нам

зберегти зв'язок з іншими відділами УПА. Населення особливо дбало про наше харчування.

Вже влітку вся сітка ОУН і відділи УПА підготовлялися до зими. Зима — це був найважчий час для партизанської боротьби і тому треба було вести відповідну підготовку, щоб цю зиму пережити. Відділи і провідники сітки ОУН будували криївки, старалися про запаси харчів на зиму. Селяни засушували для нас хліб, бо взимку треба було харчуватися переважно сухарями. Ми робили запаси картоплі, м'яса, сала, сушенх овочів і треба було ці магазини відповідно скривати, причому добре запам'ятати місце, щоб зимою, в час великих снігів і завірюх, до такого магазину попасти. Там, де перебували групи провідників і стрільців, в цих криївках будувалися печі, приготувалися дрова, щоб хоча вночі можна було там цілу зиму жити. Подругу Тетяну призначили зимувати до криївки, яку приготував провід для командира "Хріна". Командир "Хрін" за свої подвиги в час боротьби на Лемківщині дістав велике відзначення і підвищення рангі, але саме який військовий ступінь

Анна Черешньовська (Тетяна)

призначено йому, я не знаю, це була для всіх таємниця.

Мені і подрузі Марійці запропонував провід ОУН можливість виїхати на терени Польщі, щоб там перебути зиму, бо зимувати в криївці жінкам було дуже небезпечно. Подруга Тетяна не могла скористатися з цієї пропозиції, бо вона дуже слабо знала польську мову, а, зрештою, не знаю чи вона пристала б на таку пропозицію, бо вже раз вона відмовилася піти в пропагандивний рейд на Захід, може і тоді захотіла б залишитися з друзями та ділити з ними долю і недолю. Зрештою, провід думав над тим, щоб якнайкраще розв'язати можливість перезимовання і він рішав про все. Як залишитися на батьківщині, так і йти жити серед ворожого

оточення та шукати собі засобів до життя — було дуже небезпечним.

Тетяна залишилася зимувати в околицях Старого Самбора і була добрим ангелом для цієї групи, яка перебувала цілу зиму в криївці разом з командиром “Хріном”. Вона дбала про те, щоб стрільцям приготувати всякі приємні несподіванки і в день їхніх уродин, в день св. Миколая, і щоб Різдво в криївці було веселіше. Вивчала зі стрільцями українську історію, літературу, бо в криївці була і мала бібліотека. Про все це описує командир “Хрін” у своїх споминах “Зимою в бункері”. Дуже цікава книжечка і небагато таких безпосередніх споминів дісталось до наших рук з часів життя в рядах УПА та життя в бункерах. Це не високолітературний твір, але матеріал для історика, який зображує правдиву дійсність з життя підпілля і боротьби.

Молоді люди в ім'я визволення України і за кращу долю українського народу все посвячували. Навесні 1948 р. в час облав комуністичного війська, втікаючи зі стрільцями з

криївки, яку викрив ворог, згинула подруга Тетяна. Ніхто докладно не знає як досягла їх ворожа куля чи граната. Ніхто з цієї групи не остався серед живих і не може розказати про їхню смерть. Але всі ми знаємо, що згинула вона героїською смертю — смертю борця, жовніра за Незалежну Українську Державу.

Нехай цей скромний спомин про мою товаришку, молоденьку вчительку зі села Стежниць Анну Черешньовську наблизить нам світлу постать героїні, що повинна стати прикладом для наслідування всім лемкам, порозкиданим по різних просторах Польщі, лемкам, які не раз під тиском ворожих переслідувань забули і свою мову, і не знають може, що їх рідинна земля, їхня дорога Батьківщина скроплена кров'ю таких молодих борців лемків і нелемків, синів нашої Батьківщини-України, які своє молоде життя віддали за неї.

Передрук з “Нашого Слова”.

ЗНАЙОМТЕСЬ ІЗ ЖИТТЯМ І БОРОТЬБОЮ ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ!

“В РЯДАХ УПА”

Том II

Збірка споминів колишніх вояків УПА з теренів Лемківщини й Перемищини.

Книжка вийшла накладом Товариства Вояків УПА в Америці з датою 1999 року на 604 сторінках друку. Публікація у твердій оправі з золотим відтиском вийшла під редакцією Миколи Дупляка. Для вигоди читачів книгу доповнюють іменний і географічний покажчики.

Шануйте борців за волю України!

Придбайте цю книжку для себе і своїх рідних. Ціна: 25 дол. плюс 3 дол. з персилкою.

Замовлення пліть на адресу:

**ODLWU, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011**

Чеки просимо виписувати на **ODLWU.**

КОМУ НАЛЕЖАТЬ УКРАЇНСЬКІ ДЗВОНИ?*

Майже п'ятдесят років тому українці у Бескидах закопали церковні дзвони, коли дізналися про депортацію на південь України. Тільки з'явилася можливість повернути заховане, почали домагатися його у польських урядовців. І останні зробили усе для того, щоб ці українці втрачали віру в успіх своїх домагань.

Тому цю історію важко назвати історією про дзвони. Радше це історія про продовження наруги. Щось на зразок того, якби колись один сусід забрав у вас все, що маєте, віддав його другому, а той другий нині не хотів би повернути вам навіть децицію. При цьому перший робить вигляд, що розкався, другий — що співчуває. А у вас і досі анічогосінько...

У цій історії дзвони не просто цінна церковна реліквія, а певний символ. Таке собі не нав'язливе нагадування обкраденому і скривдженому, що він може нарікати, плакати, проклинати винуватців, писати листи, знаходити своє майно, але все це не гарантує повернення втраченого.

Жоден з довгожителів з-поміж колишніх мешканців Лютовиськ (нині Прикарпатське воєвідство) не пам'ятає достеменно, коли і звідки привезли два великі церковні дзвони з бронзи у греко-католицьку церкву Святого Михайла Архангела. Розповідають лишень, що дзвонили вони так гучно, що чути було аж на три села і жодна інша парафія в Бескидах не спромоглася на такі дзвони, як українська громада в Лютовиськах.

Дзвони не просто скликали людей до церкви — вони були предметом гордості. Тому 1951 року, коли мешканців села Лютовиська (тодішня назва — Шевченково Нижньоустрицького району) повідомили про переселення, парафіяни не могли залишити напризволяще дзвони. Порадившись, прийшли до висновку, що слід їх зняти з дзвіниці і закопати на території поміж церквою і цвинтарем. Нащадки пояснюють рішення батьків просто тим, що жоден з мешканців Лютовиськ не припускав навіть думки, що покидає Бескиди назавжди.

П'ятеро чоловіків, котрі безпосередньо закопували дзвони, вже померли. Один з них, Федір Пагулич, перед смертю розповів, де саме закопано церковний скарб своєму молодшому синові. Власне, якби не свідчення 70-річного Івана Пагулича, який точно вказав місце дзвонів, вони і досі лежали б у сирій землі.

Товарні вагони привезли мешканців Лю-

товиськ на південь, у село Дудчани Херсонської області. Таврійські степи, малолюдні після голоду 1933 і 46 років потребували нових роботящих рук. В Лютовиськах вони залишили будинки і стодоли, а в Дудчанах довелося спати під зорями, поки не збудували собі їх знову своїми мозолями і фактично за свій кошт.

Церкви в Дудчанах також не було — храм Божий, в якому брав шлюб сам барон Фальц-Фейн, колишній володар Таврії, знищили після революції. Тому виховані у релігійних традиціях бойки кілька десятиліть поспіль ходили за 10 км у сусіднє село, де чудом вціліла церква.

Мрія про свою церкву здійснилася лише через 40 років після виселення. Відразу після здобуття Україною незалежності гурт віруючих з Дудчан, одним з перших у південній Україні, взявся за будову нового храму, який було споруджено виключно за кошти парафіян. А коли добудували дзвіницю, згадали про дзвони, закопані майже пістоліття тому.

Члени церковної громади на початку не припускали, що на шляху повернення дзвонів їх чекатиме стільки перепон. Спочатку завдяки посередництву культурно-громадського товариства "Надсяння" зі Львова та тодішнього радника Посольства України в Польщі Теодозія Старака громада звернулася до голови Ради Міністрів Польщі Влодзімежа Цімошевича. У червні 1997 року голова "Надсяння" Володимир Серета листовно переконував голову польського уряду, що акт передачі церковних дзвонів

* Наше Слово, ч. 4 (2217), 23 січня 2000.

Польською державою стане помітною віхою на шляху єднання між нашими народами. Пан Цімошевич на звернення жодним чином не відреагував, та представники церковної громади не зупинялися. Знову завдяки посередництву В. Середи звернулися до Національного комітету з питань повернення в Україну культурних цінностей. Листи і візити до керівництва Комітету представників громади дали результати лише наприкінці 1998 року, коли Олександр Федорук, голова Національного комітету з питань повернення в Україну культурних цінностей, одержав лист від Станіслава Журовського, уповноваженого уряду Польщі з питань культурної спадщини за кордоном. Нарешті польська сторона

заявила, що готова до обговорення питання. Минуло ще півроку, поки урядовці Федорук і Журовський “стали на шлях до порозуміння”. Добра вістка прийшла у Дудчани наприкінці травня — польська сторона дала дозвіл на приїзд української делегації до Лютовиськ з метою “визначення місця, де були закопані дзвони”. Анна Ісаєва-Лесишин, староста громади і Федір Грицуняк у червні прибули до Лютовиськ, де зустрілися з Яцеком Міллером, начальником східного відділу міністерства, очолюваного Журовським. Щоб прискорити пошуки, польська сторона запропонувала послуги саперів з Ярославля.

У протоколі про викопання церковних

дзвонів у Лютовиськах зазначається: “Представники української сторони вказали місце заховання дзвонів. Знайдено два церковні дзвони під назвами Iwan (500 кг) і Michał (150 кг).” Дзвони збереглися у доброму стані. Знахідку передали на зберегання на майданчик безщадського відділу прикордонної охорони в Лютовиськах з формулюванням, що вони залишатимуться там “до з’ясування справи поміж урядовцями двох країн”.

Витягають малий дзвін, червень 1999 р.

Здавалося б, історія ось-ось закінчиться. Та не так сталося, як гадалося.

Тетяна Мостицька, заступниця голови Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей, говорить, що по-

перше, польська сторона не дотримала домовленостей, досягнутих під час зустрічі поміж Федоруком і Журовським, що відбувалося ще до початку пошуків. “Уповноважені двох країн тоді дійшли згоди, що польська сторона дозволить українській знайти і забрати дзвони у Лютовиськах, а українська сторона відповідно дозволить полякам провадити пошук і забрати знайдені польські військові реліквії на заході України”, — говорить пані Мостицька. Однак після викопання дзвонів “апетити” польської сторони раптово зросли. У листі, адресованому на ім’я Олександра Федорука, голови Комісії, Станіслав Журовський, уповноважений польським урядом, вже веде мову про цінні музейні експо-

нати, що знаходяться у Львові, — картину “Ісус Христос перед Пілатом” та скульптуру “Мадона з немовлям”. Передачу цих культурних цінностей Польщі (хоч українські урядовці твердять, що вони не підпадають під категорію незаконно вивезених з території Польщі цінностей) Журовський назвав умовою повернення церковних дзвонів в Україну, повідомляють у Національному комітеті. За словами Мостицької, пошуки військових реліквій польською стороною не проводилися і про них Журовський у своєму останньому листі навіть не обмовився.

Хоч Вячеслав Войнаровський, аташе з питань культури Посольства України в Польщі, говорить, що посольство в даній ситуації “зверталася до двох сторін як посередник”, в Національному комітеті признаються, що сприяння українського посольства у цій справі було “надзвичайно відчутним”.

“Дмитро Павличко, посол України у Польщі, після ‘крутої’ зміни вимог польської сторони пише резолюцію: бартер виключено!” — говорить пані Мостицька, беззастережно погоджуючись з позицією посла. А що ж церковна громада? Пані Ісаєва-Лесишин далі пише листи до Національного комітету з проханням полагодити справу. Окрилена теплим прийняттям мешканців Лютовиськ, допомагаю вїтати гміни Лютовіска (польський варіант назви села) Влодзімежа Подімі під час викопування, загевненнями пана Міллера повернути знахідку за лічені тижні, староста ледве не пообіцяла сільській громаді, що до Різдва 2000 року люди неодмінно почують дзвони з прадідівської землі. Образно кажучи, цілували ручки українській жінці, коли йшла вона шукати власність своїх земляків, а коли знайшла, вдарили по них, щоб не забрала своє. Пані Анна згадує цікаву репліку, що злетіла з уст одного польського чиновника: “Ці дзвони такі гарні, що їм місце не в українському селі, а у самій Варшаві”. Тоді вона сприйняла ці слова як комплімент, а тепер... “Щотижня телефоную Тетяні Мостицькій. А у відповідь чую одне: пан Федорук не може зустрітися з паном Журовським, бо нові вимоги польської сторони для нас неприйнятні”, — повідомляє пані Анна.

Вимогу західних сусідів колишні меш-

канці Лютовиськ і їхні нащадки сприйняли як особисту образу. Ба, навіть як продовження наруги. “Коли нас вигнали з Лютовиськ, ми залишили майбутнім мешканцям — полякам, переселеним із-за Західного Бугу, все, що мали: церкву, будинки, стодоли. Мало що збереглося. І коли ми почали вимагати бодай частинку того, що вціліло, нам сказали, що за це наша держава винна культурні цінності!” — обурюються в Дудчанах літні люди, коли збираються біля церкви.

Не пошкодуйте грошей, поїдьте в Лютовиська і ви переконаєтесь: їхні слова — чистісінька правда. Десятки будинків, споруджених бойками (до речі, не курні хати, як пишуть польські краєзнавці!), досі є житлом для нових господарів — поляків. Про церкву окрема розмова. До реставрації костьолу, дванадцять років, церква служила за костьол, а коли у 1963 костьол було відновлено, церкву перетворили на музей. А потім, в 1970-му, коли вона виявилася непотрібною, почали ремонт. І як “доремонтувалися” до того, що в ній поросли гриби і все почало гнити. Тоді її розібрали, а рештки віддали — ні, не на українську церкву, — а на костьол у Двернику. Про це ви прочитаєте у будь-якому краєзнавчому довіднику. Якщо діяти такими темпами, то ще через років п’ятдесят жоден з мешканців Лютовиськ не буде бачити там жодного українського сліду, а польські історики розповідатимуть, що українці в Лютовиськах жили не в курних хатах, а в печерах і полювали на медведів.

Нащадки мешканців Лютовиськ бачать українські сліди в Лютовиськах на листівках і хочуть повернути єдине, що можна повернути, — церковні дзвони.

“Наше природне бажання повернути духовні цінності батьків — церковні дзвони, придбані виключно на кошти парафіян, — стало предметом незрозумілого для нас торгу”. Під такими словами підписуються тепер колишні мешканці Лютовиськ та їх нащадки у листі, зверненому до посла Польщі в Україні Єжи Бара.

Ось, власне, і все. Якби не одне суттєве зауваження. Чому поверненням церковних реліквій займається Національна комісія з питань

повернення в Україну культурних цінностей, а не Національний комітет з питань релігій? Тим наче, що за твердженням експертів, дзвони не підпадають під категорію культурних цінностей. Нажаль, єдине, що вдалося з'ясувати у Національному комітеті з питань релігій, так це те, що “зараз ми включаємося у цю справу”. Та чи знайде цей комітет спільну мову з відповідним польським відомством і скільки на це витратися часу?

Поміж іншим, справа має ще й міжконфесійний відтінок. Мешканці Лютовиськ були греко-католиками, а тепер вони і їхні нащадки ходять в Дудчанах до православної церкви Київського патріархату (митрополит — Філарет). За словами отця Богдана Степана, канцлера Греко-католицької митрополичої курії у Перемишлі, юридично власником дзвонів вважається Греко-Католицька Церква і згідно з польським законодавством, держава, у власності якої ці дзвони поки що знаходяться, має передати речі, знайдені в недрах на її території, власникові. Разом з тим отець Богдан Степан запевняє, що Греко-Католицька Церква в Польщі не втручалася у справу, оскільки колишні мешканці Лютовиськ у жодний спосіб не зверталися до представників Греко-Католицької Церкви. В свою чергу Анна Ісаєва-Лесишин признається,

що не вбачала за можливе, щоб дудчанській церковній громаді, котра належить до Православної Церкви, допомагали греко-католики, а тому поклалася на міждержавні контакти. Можливо, саме ця відповідь пояснює, чому дзвони і досі не в Україні?

А з вирішенням питання про повернення майна, вигнанці з тодішнього Нижньоустицького району можуть мати значно більше складностей, ніж жертви операції “Вісла”. Відповідальність за їхню депортацію 1951 року лежить не на сумлінні поляків, яким те майно дісталось, а на сумлінні сталінського режиму советів (правонаступника — Росія), що був ініціатором цього “обміну територій між СРСР і ПНР”. З юридичної точки зору, поновлення справедливості можливе лише з участю трьох сторін, проте люди в Дудчанах не відступають та поступово розчаровуються у результативності боротьби в ім'я цієї справедливості. Зрештою, історія з дзвонами чим не красномовне нагадування надоїдливим українцям, що там, де лежать кістки їхніх пращурів, вже нічого українського бути не може.

І спробуй після цього заперечити батькам, що історія не повторюється. І відповісти на питання дітям: чому частіше повторюються темні сторінки?

*Українська
Греко-Католицька
Церква в Устриках
Долішніх.
Фото з 1985 р.*

LEMKIVSHCHYNA

VOL. XI

SPRING 2000

No. 1

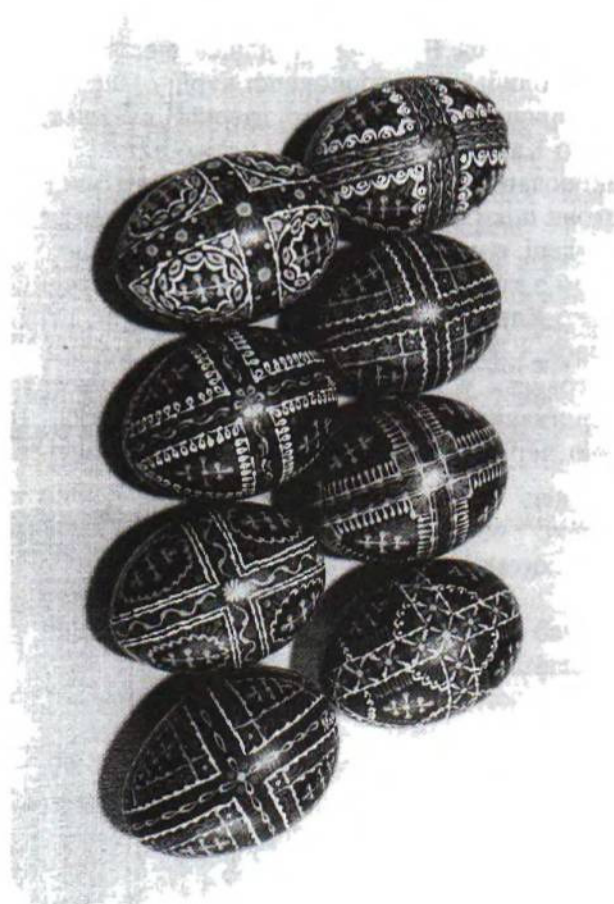
CHRIST IS RISEN!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

*We extend Best Wishes
and Holiday Greetings
this Joyous Easter Season
to all our Members and Friends,
especially to
The Lemko Ukrainian Organization
in Ukraine, Poland, and Slovakia,
and to
all Ukrainians wherever they may live!*

*May the Resurrected Christ
bring you Great Joy and
Happiness this Holiday Season,
and always!*

**The National Board
of the
Organization for Defense of Lemko
Western Ukraine**

50th Anniversary of the death of the Leader of the UPA

This year we are marking the 50th anniversary of the heroic death of one of Ukraine's national revolutionaries in the modern era, legendary commander of the Ukrainian Insurgent Army, **General Roman Shukhevych – Taras Chuprynka**.

In light of this important anniversary, a community committee initiated by the Society of Ukrainian Veterans of the Insurgent Army, was formed in the United States. The committee includes various community organizations that have planned centralized commemorations in the United States. The Ukrainian World Congress issued an appeal to Ukrainians worldwide to appropriately commemorate this important figure and the battles he commanded. Jointly with Ukraine's Ministry of Culture, Dovzhenko National Film Studios, and Oles Film, the UCCA is planning on premiering the feature film "Commander of the Immortal Army" in Ukraine this fall.

You need to remember that the battles of the OUN-UPA should not only be remembered in our history, but also continue to affect our national consciousness, marking the difference between Ukraine and other countries of the former Soviet Union. Among the most important figures of this battle was General Roman Shukhevych – Taras Chuprynka. May his memory be eternal.

STEPHEN RAPAWY

WAR COMES TO KARLYKIV

Part V

(Continued from previous issue)

After Polish police stations were eliminated in the spring of 1944, Polish troops and police just about completely disappeared from the countryside. During this time, I recall seeing Polish troops only once traveling on the village road with three tanks. In January 1946, elements of the Eighth Polish Infantry Division started offensive operation that seems to have been directed more against the civilian population than the underground. The 34th Infantry Regiment command by Lt. Col. Pluto arrived in Sianik, the county seat, and started raiding Ukrainian villages in the area. On January 24, 1946 Polish troops arrived in the village, most young men, including my uncles, fled. Two officers came to the house and asked my grandmother where her sons were, she said -- in America -- pointing to the picture of uncles Steve and Dmytro who went to U.S. before the war. Then they started beating us. I turned eleven the previous month and apparently I was viewed as a threat to them because I was

"disarmed". I remember emptying my pockets, pulling out a string, few pebbles, and a small penknife with a wooden handle. Then the officer proceeded to hit me with a large military-type strap. I remember running around the house screaming, but I really wasn't hurt, the officer hitting me did not have much enthusiasm for the job. I don't remember Paraska and Maryna being hit, presumably they were. But the nut that was hitting grandmother was really serious. Afterwards she was black and blue and her arms swelled up the size of her legs.

After we were beaten, I went outside and watched soldiers' mill around in the village. One was carrying a young deer on his shoulders. The previous year, the priest's son-in-law found a fawn in the woods and took her home. She was allowed to roam and frequently went to the woods, but always returned. She apparently was returning and was killed. Another soldier was firing a machine gun at some person walking on the hill behind the

village. The distance was too great to have any affect. In my roaming the village, I found the body of Stefan Hoysan under the fence of the priest's house. He was partially undressed and bayoneted through the chest and the mouth. One cheek, where the bayonet came out, was really gouged out. It was the most gruesome sight. I had seen during this whole period. Several older men were taken from the village that day and found dead in the ditch outside the village.

As people gathered around and talked, after the troops left the village, a consensus emerged that the Poles would be back during the night. We didn't go to sleep but sat around, walked outside the village, looked and listened for the troops. Late in the evening, perhaps around eleven o'clock, there was a sound coming from the Polish village of Bukivsko, where the soldiers were quartered, of large numbers of people walking on the snow. Snow in our area was dry and crisp and would crunch underfoot. As the troops were getting closer to the village, the noise level and suspense rose. Most men fled the village, including my uncles, while I, grandmother and the two aunts went inside the house and awaited the arrival of the soldiers.

Flair shot up on the hill east of the village, an obvious signal. I ran outside and saw a house on fire and a soldier running to the next house, the large skirt of his coat floating in the air. For some reason I instantly recalled a drawing and a phrase from my third grade reader on the Mongol invasion in the Middle Ages. The drawing was of Taras and Cossacks and somewhere in the text a phrase -- when Tatars raided Ukrainian lands. Without saying anything to anybody, I ran to the barn untied the two animals -- a cow and horse -- and started to lead them to the creek west of the village. Both animals hadn't been outdoors for a while and started jumping and pulling me in different directions. I couldn't hold both, so I let the cow go, figuring that the Poles were more likely to take the horse than the cow. When the cow ran home, the family thought I had been killed. I led the horse into tall juniper bushes and stayed there for perhaps two hours. I heard men calling -- Paraska, Maryna, and common names for women -- I didn't know who they were and kept quiet. They

must have been Polish soldiers. The sky was lit up by burning houses but I couldn't tell which houses were on fire. On the hill to the west of the creek, several men in uniform were standing there for quite a while. I didn't know whether they were Poles or Ukrainians, apparently they were Polish soldiers.

Finally, some women arrived at the creek with cows, laughing continuously, one said our house burned down, so did hers. I remember being quite mad at them, there was nothing to laugh about. Presumably, it was a nervous reaction to the village being set on fire again. After a while, all of us returned to the village. Our house was largely consumed by fire, part of the roof already collapsed inside the brick walls. But grandmother, Paraska and Maryna did manage to carry out clothing, bedding, cooking utensils, wagon, plow, etc. Before the flames spread. I was hungry and started chewing on a piece of partially frozen bread.

During the night perhaps a dozen houses were set on fire and few people were killed near their homes, but about a dozen men were rounded up and brought to the meadow near the priest's house. They were sprayed first with a submachine gun and then shot individually in the head with a rifle. Our neighbor and his brother were in the group; when he regained consciousness he was lying among the corpses in the snow. He had been shot in the arm, above the elbow, and another bullet creased the side of his head. After making his way home, his wife hid him in the cupboard under the oven. He was taken to the underground doctor the next day, who bandaged him and he eventually recovered; the UPA had a rudimentary medical service. During that night, the priest's family was completely wiped out. The priest, Oleksa Maliarchyk, 72 years old, was killed as well as his wife, daughter, and granddaughter Marusia. Marusia was perhaps four years younger than I. She was being held by a maid when a soldier pierced the child with a bayonet cutting the maid in the breast. Poles seemed to love bayonets. The son-in law escaped again. Another gruesome murder that night was of an old woman. According to her daughters-in-law, a soldier was trying to take a suit away from her and she refused to give it to

REMEMBERING APRIL 28, 1947

"The aftermath of 'Operation Wisla' is tragic. It brought physical and moral suffering on thousands of people who were exiled from their land. It meant hundreds of Ukrainians sentenced to death and killed without a trial. It annihilated a rich and unique material and spiritual culture. It instilled, through a long-lasting policy of propaganda, a hypocritical and untrue stereotype of Ukrainians amongst the Polish population which still burdens the present and future generations. Operation Wisla remains an unhealed wound."

From an exhibit "1947"

him. He bayoneted her and took the suit anyway. She was lying in the snow dead while the two women were dragging their belongings out of the burning house. A dog came by in the meantime and chewed part of her arm off. The next day I went by the priest's burned out house and the whole family was laid out on white sheets in the snow.

After the two raids, much of the blame for the atrocities was heaped on Dmytro Hudak who deserted the partisans and went over to the Poles. Some who lost family members were talking of killing his family and setting their house on fire, then went to the underground demanding that they do the job. The UPA refused but was trying, unsuccessfully, to catch him for the next couple of years. He joined the Polish police in Sianik and stayed in town most of the time. Judging by the houses set on fire, he probably did identify some families as strong underground supporters. In our case, Uncle Mike got in a fight with him at a wedding a couple of years earlier. Whatever information he may have provided was pure vendetta and not based on reality. In fact, families of boys in the underground were left unharmed, presumably he feared retaliation against his own family. At the same time, some of his friends in the village, including his own brother, were killed that night. Because of his "information" the village was probably identified by the Polish intelligence as a den of underground supporters and suffered more than it might have. There was, of course, a strong support for the partisans in Karlykiv, but no more than in other villages and actually the UPA did not

come to the village often. A road went through the village that the Polish troops used frequently and because of the surrounding hills, the troops would be spotted only a few kilometers away. The partisans then would either have to fight or expose themselves to enemy fire on a treeless hill before reaching the safety of the forest.

The Polish troops were constantly moving around the area for the next several weeks. When they approached the village, men had to make a difficult decision, stay in the village with the family or flee. If you were caught in the woods, the chances of getting shot were much greater than remaining in the village. On the other hand the odds of being caught in the forest were small. So the thinking went. Uncles took the position that it was better to flee than stay. Or as Andrew put it, there is nothing better than the blessed flight! That attitude probably saved their lives. After the massacre in our village, escape was the only option. From that incident until the end of the deportation in the summer, the Poles usually shot all adult males caught in the village. About two weeks after the massacre, Polish troops arrived in the village with six artillery pieces and started shelling the forest above the neighboring village of Prybyshiv where Didyk's sotnia frequently bivouacked. At a designated time Polish units approached that section of the forest from different directions, the whole exercise accomplished nothing except killing a couple of civilians who fled to the forest. UPA, like all well organized guerrilla movements, had excellent intelligence and a day before the attack moved out. Ironically, one of the civilians killed

was a young man from our village whose older brother served in Didyk's sotnia and was unharmed. This was the only operation in our area directed against the UPA and not the civilian population. Throughout this period, forcing the civilian population to leave seems to have been a primary mission of the Polish military, fighting the underground was of second importance. Typically, Poles would come in small numbers, about 150 men, ransack the village, and kill men who did not manage to escape.

As the troops approached the village, men fled to the woods behind Prybyshiv. Uncles were in the forest also and had difficulty escaping the encirclement, running from one end of the woods to another. In the process Andrew separated from John and Mike who escaped, while he remained in the forest with a neighbor. Both decided to hide, the neighbor climbed a big, thick fir tree and hid in the branches. It turned out to be a bad choice. While he wasn't discovered, he came down with pneumonia from the melting snow. At some point during this operation I was really frightened, a fright comparable to the incident in the cellar during the bombing raid. As I looked at the mounted Polish soldiers riding through the village, I thought to myself -- we won't survive.

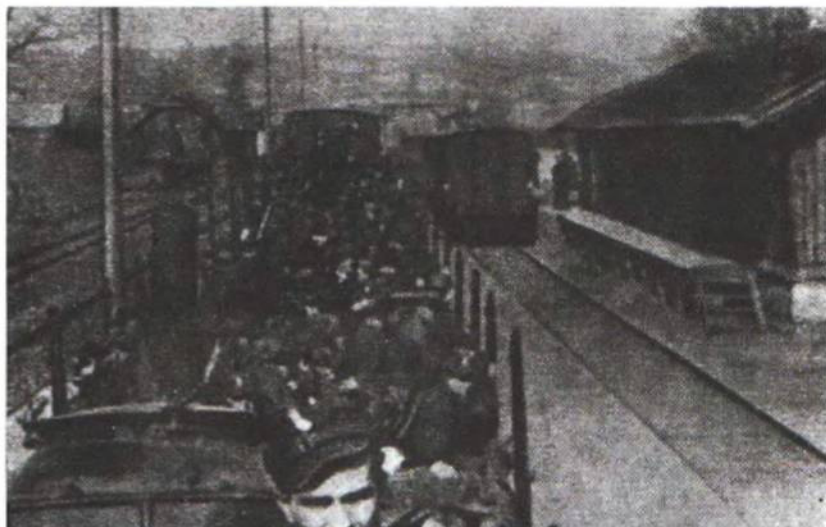
When our house burned down, we and a family of two women moved to the house of my paternal aunt Maryna. Thus, in a two-room cottage there were three families and a mare in the kitchen behind the oven. I remember that distinctly because occasionally, I would lie on the oven built of brick with a flat top, which usually served as an additional bed, and play with the mare's ears. To this day, I hadn't been able to figure out why the mare was there. The house was full of lice. I slept in a hallway that winter and was awakening one morning by lice crawling all over me. I took off my sweater that mother had sent me and started killing the lice with my thumbnails. I remember killing about twenty just from around the collar and underarms, my nails were covered with blood.

In the spring we moved back to our cellar but also used the top of the cellar which was under cover as in the previous year. The first thing we did was boiling our clothes in the metal drums until we got rid of the lice. Spring sowing was started but

the men were constantly fleeing because of the incessant movement of the Polish troops. In the end, little was sown. Once all the women in the house and I, uncles fled, were lined up against the cellar wall and Maryna became hysterical, thinking we were going to be shot. I don't know why we were lined up but I recall a Polish captain questioning us. When he came to me and asked me for my surname, I said Rapawy. Additional questioning followed because all the women were Puzyks. When he learned that my parents were in the U.S. he said, "so your parents left you to kill Poles". At the time I was wearing my grandmother's boots with high heels and evidently appeared taller than I actually was. I remember thinking afterwards that I shouldn't wear these boots next time Poles come to the village. There was another raid on the village, part of the spring offensive, the remaining houses were burned except Hudak's and a number of people were killed again. One woman was shot inside the house and the house set on fire with her in it. I don't know whether she was still alive at the time. From the end of January to the early spring of 1946, 22 civilians in the village were killed by the Polish troops.

At dusk one day, the village was flooded with partisans. I ran to the lower end of the village and stood on the road near the old cemetery, I had never seen that many partisans. They were marching on the road heading towards Bukivsko, officers on horseback. Throughout this period, partisans were my great heroes and there was nothing in my life before or since that I wanted more than to join the UPA. I heard that there were some young boys, perhaps fourteen, fifteen years old and kept saying to myself if I had been only a few years older I could have joined them. In about an hour, the northwestern sky was illuminated by fire, Bukivsko, the Polish village was ablaze. Ironically, it was a Ruthenian village earlier but became almost completely polonized by WWII. The village gained a notorious reputation among the neighboring Ukrainian villages. It was a jump-off point for the Polish troops, who, at times, were accompanied by the members of the Polish self-defense units of the village. They behaved much worse towards the civilians than the regular troops

*Polish Army troops
escorting Ukrainians
during
"Akcja Wisła".*

and were quite adept at pilfering. People in the village were both glad and apprehensive about Bukivsko going up in flames. There was a fear of retaliation by the Polish army, but the Polish troops did not behave differently than before.

The tactics of the Polish army changed at some point in the spring. Instead of just burning houses and killing people, now people were captured and taken to the railroad stations for deportation to the east. Our village and neighboring villages fled to the forest. We took some belongings with us while others were buried around the house. Normally a pit would be dug into the bank of a stream, dirt thrown in the water and washed away without leaving a trace. Items were placed in the pit, covered with straw, then dirt, and covered with twigs, branches, etc. Occasionally sod was used as cover. The original sod was neatly cut, the pit was dug, then covered again with the same sod. A steep bank was usually selected because of better drainage and a less likelihood of anybody walking over the pit. In the forest, we built a tent of fir branches under a huge fir tree and placed lots of branches on the ground as well. In the evening we normally had a camp fire going where food was prepared and in general living in the forest wasn't all that bad unless it rained. There was a severe rainstorm one night, I woke up and water was dripping in my face. I covered myself with a feather quilt was wet as well, I then realized that the branches beneath me were also wet. I spent the rest of the night sitting on a burned out German helmet beside the fire.

Grandmother, as well as some other people, especially the elderly, remained in the village. Occasionally someone would go on horseback during the night to the village to pick up food that grandmother prepared, usually bread. One day two girls were coming from the village laughing again, and told me that grandmother was taken to Russia by the Polish soldiers. I was beside myself, crying uncontrollably. I was very close to her, she was my surrogate mother. But as it turned out, she managed to escape. Soldiers told grandmother to go to the center of the village where people were being collected. While on her way, she passed her family's home where she grew up and realized that there was a waterfall in the creek. As the water cascaded, there was a dry spot between the bank and the sheet of water coming overhead. She went to the creek, walked along the bank and then pushed herself behind the cascading water without getting wet. Few minutes later, soldiers came looking for her but couldn't find her. Another incident during this time involved Andrew. A neighbor coming to the woods from the village said that Andrew had been killed, but he also managed to escape. He was riding a horse along the creek east of the village and came across two Polish soldiers lying in the ditch by the road. They started shooting at him, but he had the presence of mind to jump off the horse and run along the creek on foot, offering less of a target. The horse was lost, but he made it safely to our relatives in the neighboring village and rejoined us in the forest few days later.

To be continued

ТРАГЕДІЯ СЕЛА ВИСЛІК ВЕЛИКИЙ

Село Вислік Великий було чи не найбільше село на Лемківщині, горішний кінець Вислока починався від Бескиду лише кілька км від словацького кордону, долішний кінець Вислока доходив майже до села Суровиця, довжина Вислока доходила 12 км. Із Бескиду, горішнього кінця Вислока випливала ріка Вислік, котра шлила вздовж села в долішний кінець, забираючи менші і більші потічки та річки Лемківщини, а відтак вливалась у ріку Сян.

На загал село мало гарний вигляд, хати були будовані, по обох боках ріки. Із південної сторони могутний Бескид, порослий лісом. Верхом Бескиду пробігала границя, що ділила Лемківщину — одних і тих самих людей, із майже тим самим діалектом, однак по другій стороні Бескиду, у Словаччині. Із другої, північної сторони села, тяглись висці ланцюхові гори, які розділювали сусідні села: Репедь, Прибишів та Волю.

Битий гостинець пробігав із села Чистогорб вздовж Вислока, аж в долішний кінець села, де був сполучений із селами Мощанець і Суровиця. Він також проходив в другу, праву сторону, через Висліцький громадський ліс званий Буковиця, аж до містечка Буківсько, де вислочани та люди із навколишніх сіл ходили на ярмарки.

Село прикрашували дві церкви, на котрих височили по три бані, із трираменними хрестами. У горішнім кінці села була церква св. Духа, збудована у 1876 році, а у долішнім кінці

— церква св. Онуфрія. Це були дві окремі парафії, греко-католицького обряду, із двома священиками. Селом правили солтиси і заступники, у переміну одна каденція у долішнім кінці, а друга у горішнім кінці. Було також радні, котрі вносили справи від людей до солтиса. Солтис отримував доручення від вйта із волости Команчі, а державні справи приходили із повітового міста Сянік. Це княжий колишній город князя Василька.

Вислочани займались хліборобством,

орали землю та сіяли збіжжя, садили бараболю та капусту; це був найголовніший засіб життя Вислочан. Сіяли лен, з котрого виробляли полотно та годували худобу: коні для обрібки господарки, корови до ужитку молока, вівці (із вовни виробляли сукно), свині, при тім домашній дріб, гуси, качки та кури.

1998 р. Церква у Вислоку Великому. Тут наші предки молились Богу...

ри. Майже кожний ґазда мав кусник менший чи більший свого ліса, де літом паслась худоба, а також зрізував дерево на продаж. У селі були чотирі приватні тартаки, що різали дерево і три млини, де мололи збіжжя на муку. Заробітків у Вислоці не було майже жадних.

Із початком 1900 року, коли відчинились двері до Америки, кілька молодих хлопців відважилось шукати кращої долі. Вістка облетіла ціле село та і навколишні села, що із Вислока хлопці поїхали до "Тамерики заробляти таляри". Це було у 1903 році, можливо що хтось уже перед ними поїхав, але не відомо. Минали дні, тижні та місяці, доки прийшла вістка, що

вони щасливо заїхали до Америки. Перший лист зрушив вислочан та дав відвагу і другим їхати до багатой країни. Із Вислока почалась масова еміграція, майже що з другої хати, хтось поїхав до Америки. Із моєї родини поїхали три стрії і мій тато, який повернувся назад до Вислока перед війною, і його забрали на війну. Населення Вислока зачало маліти, але родини отримували допомогу — таляри. Нові емігранти із Вислока та із Лемківщини посилюлись найбільш у Пітсбурщині, робили у майнах та тунелях. У місті Пітсбург, у 1914 році нові емігранти заложили свою фінансову спілку, Українську Народню Поміч.

Рік 1914 приніс вибух Першої світової війни, виїзд емігрантів до Америки стримано, а молоді хлопці мусли іти до Австрійської армії, битись по фронтах, із котрих деякі ніколи не повернулись додому, а багато з них повернулись каліками на ціле життя. Війна принесла спустошення по селах та містах цілої Лемківщини.

По розвалі Австро-Угорської монархії, у 1918 році прийшло багато змін у Вислоці. У порозумінні з комітетом з Команчі була спроба створення комітету оборони села. Завданням комітетів було боронитись перед наїздом поляків аж до часу, коли прийде наша Українська Армія зі Львова. На жаль це не сталось, польська армія зайняла міста та села Лемківщини майже без жадних спротивів. Ініціатором комітету у Вислоці був о. Р. Шпилька та учитель В. Судомир. По кількох днях поляки довідались про комітет, о. Р. Шпильку арештували, та скутого, босого попровадили до Команчі, а учитель Судомир втік на Словаччину.

Під польською окупацією Лемківщини населення стало біднішим, національне і куль-

турне життя занепало майже цілковито. Правда, що війна стримала національно нарастаючий процес, а до цього окупаційна влада не дбала за поліпшення життєвих обставин. У нашому селі польська жандармерія приміщувалась у долішнім кінці, а у горішнім була польська “пляцувка” — погранична сторож, називаю їх фінансами.

У перших роках по війні, у 1923 році відкрилася еміграція до Канади; виїжджали самітні, а також із жінками і дітьми. Перші вислочани посилюлись у провінції Саскачеван в околицях Квілик, Фостон та Клер.

*А сьогодні, чужі наїзтники затирають сліди українства...
Нашу святиню перемінили на “kościół”.*

У половині 1920 р. до Вислока прислано молоде, патріотичне подружжя, Стефана і Анну Цуприк. Анна, фахова енергійна учителька, а Стефан здібний організатор. Цуприки бачили у нас за непад і знали, що їм не прийде легко

піднести національну свідомість, але взялись до роботи. Анна вчила від наймолодших до найстарших. Викладала старанно історію України. Впоювала в нас, чий ми діти, якого народу, що Україна — це батьківщина наша.

Стефан узявся за культурно-освітню роботу, був секретарем села, zorganizував із старших церковний хор, а з молодших заложив струнну оркестру. Село поволі почало освідомлюватись. Правда, що наші батьки називали себе “русинами” чи “руськими” в розумінню, що ми росіянів називали москалями або кацапами.

Поляки називали нас “русини”, при тому згрідливо вимовляли “бидло, хама, кабани”, та і інші назви. Ми, молоде покоління прийняли назву у школі “українці”, а це була заслуга Анни Цуприк. Польська окупаційна влада побачила,

що Цуприки роблять роботу, яка полякам у майбутньому може зашкодити. Зробили донос і нагло Анну і Стефана та троє дітей перенесли у глибину Польщі. Але ріст національній свідомості полякам уже не в силі було спинити; це що Анна посіяла і це зійшло, виросло молоде покоління, уже не русини, а свідоме покоління — українці.

У 1937 р., пізно восени, із Вислока Великого 19 хлопців пішло пішки лісами Бескиду боронити Закарпатську Україну. Кількох полягло у боях з мадярами, кількох попали у мадярський полон, а кількох добились назад до Вислока.

Сталась подія, котра потрясла не лише населення Вислока але і сусідніх сіл. Молоді хлопці часом переходили кордон на Словаччину купувати деякі речі, яких не було у нас. Хлопці тайно приносили і продавали їх, заробляючи гроші. В той час найбільш популярними були родзинки. Одного дня у переході границі, польські пограничники застрілили молодого хлопця, Максима Блажейовського*. Похорон зробили йому величавий, якого село ще не бачило. Коло хати батьків покійного зібрались сотки людей, навіть із сусідніх сіл. Жалібний похід вирушив від хати до церкви, а за труною оркестра грала похороний марш. Пізніше, ще один хлопець Микола Мирко був забитий у переході границі.

Перед Другою світовою війною передбачувано, що війна пошириться і на наші землі. У 1939 році Німеччина напала на Польщу і поляки залишили Вислік і цілу Лемківщину без жадних боїв. Німецька армія маршувала із Словаччини через Лупківський просмик. До Вислока прийшли лише малі стежі. Границю поставлено на ріці Сян, і так розділили Лемківщину від материка України. У перших початках німці ставились до нас прихильно. Головну комендатуру мали вони у горішнім кінці Вислока. По школах почали нас вчити по-українськи, польську мову викинули, по волостях перебрали наші люди. Із України через кордон переходило щораз більше втікачів різних професій і тим Лемківщина збагатилась, бо ж ті втікачі, це українська інтелігенція, яка дала поштовх в освідмленню у всіх ділянках

національного та культурного життя Лемківщини. Перший раз у Вислоці відправлено в церкві панахиду в пам'ять провідника ОУН, Є. Коновальця, поставлено драму "Замотана справа". Сітка ОУН, передбачуючи неминучу війну Німеччини та Советського Союзу, повела працю серед молоді, що дало поштовх іти у різні формації, набирати знання.

У 1941 році німецька армія перейшла кордони Советського Союзу і погнала Червону армію через українські землі. З Лемківщини багато колишніх втікачів повернулись на схід, на українські землі, до своїх рідних. Перед 1939 роком у Вислоці Великій було 640 господарств, на котрих жило 4,217 осіб. Наше село, як і другі села, почали маліти, бо молодь виїжджала до Німеччини на роботи.

По двох роках, коли німецький фронт почав відступати, здорові хлопці, які залишились у селі, вступали до Української Повстанської Армії. Тут Вислік пописався чи не найкраще з усіх сіл Лемківщини: поважне число молодих хлопців зголосились добровільно до УПА.

По трьох роках війни німецька армія понесла великі втрати, а на сході Європи розбита, почала відступати. Армія Советського Союзу скорим темпом наступала через українські землі за відступаючими розбитими частинами німців. І знов, ціла Україна включно з Лемківщиною опинилась під сонцем Сталіна.

Вислік не потерпів поважних втрат, але зразу, у перші дні окупації партійні офіцери ходили по хатах і забирали примусово мужчин, котрі ще залишились і висилали їх без жадного воєнного знання на фронт.

В той час, по лісах Лемківщини відділи Української Повстанської Армії перегруповували себе, а головний командуючий штаб слідкував, які результати принесе кінець війни. Приходили сумні вістки, що Лемківщину віддадуть Польщі провізорично, мимо цього, що сама Польща належить до Советського Союзу. Говорили, що клаптик української землі найдалі висунений на захід, принесе великі проблеми Советському Союзові; спеціалісти у Москві передбачували і знали, що УПА, це ядро українського народу, і не легко прийдеться вичистити

* Максим — брат о. Дмитра Блажейовського.

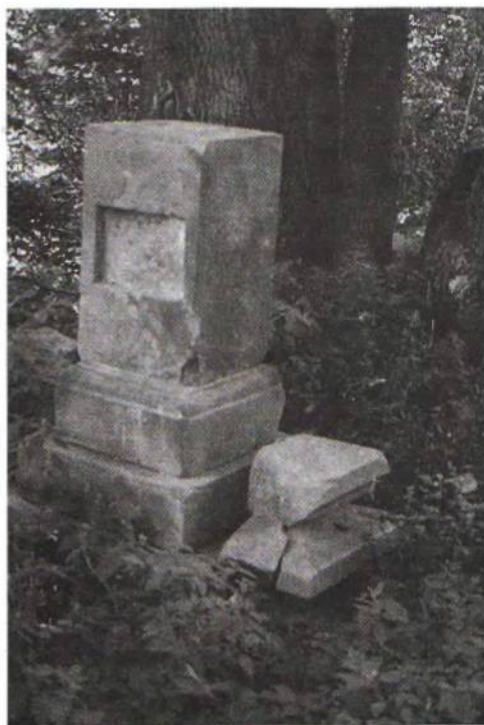
лемківські ліси. Москва обдарувала Польщу, віддаючи їй Лемківщину, а тим пустила “поляка на русіна”, а втягаючи Чехословаччину, створила союз трьох проти УПА.

У 1944 році на села Лемківщини наслано спеціальні відділи польського війська із російськими дорадниками. Такий відділ прийшов і до Вислока. Ці відділи мали за завдання переселювати наше населення із прагидівських своїх земель до Советського Союзу. Лише кільканадцять родин далось намовити та поїхали на Україну. Цей самий спосіб поляки провадили по усіх селах і містечках Лемківщини. Однак пропаганда полякам не вдалась, бо виїхала лише мала кількість мешканців села.

У 1945 році до Вислока прийшла спеціальна комісія в більшості — військовики. Була це перша переселенча акція на т. зв. землі одзискані. Поляки дали наказ, що усі мусять виїжджати, та щоб усі були готові. На дургий день люди повтікали зі села до ліса. Після невдалої переселенчої акції поляки зробили наскок на Вислік. Приїхали спецвідділи на конях і фірах, лапали людей та били кого попало, вибивали вікна по хатах, грабували, брали гуси, кури та різні речі, при тому згрідливо вигукували: “бидло, кабани, забирайтеся звідси, бо ми вас видусимо як тхірів”. Такі наскоки робили і по других селах.

За такі погроми поляків по наших селах, Українська Повстанська Армія стала в обороні невинного населення. Відділи УПА стежили за рухами поляків і відбивали польські напади та робили застави на них і відплатні акції. Це стримало виселювання на два роки.

Друга заплянована переселенча акція відбулася у 1946 році. Села ближче границі Сяну та міст Сянока і Коросна поляки випалили, деякі села спалили до половини, а залишки наших переховувались поміж спорідними чи добрими поляками. Якесь частина із тих сіл перейшла у села ближче словацької границі. На село Вислік горішній поляки наскочили в половині січня, коли люди не сподівались бандитського наскоку. Розлючені банди стріляли по хатах, та били кого попало, запалили кільканадцять господарств, дикими вигуками викрикували: — “бандерофце, ми вас вшисткіх вибіємо”.

Три-раменні, розвалені хрести на могилах — це свідок, що тут колись жили українці.

Відділи Української Постанської Армії побачивши клуби димів із горючих хат, якнайскорше бігли відбити польські банди, рятувати людей та гасити вогонь. Друга частина погнала за поляками, котрі втікали в сторону Команчі. В той час сотня Хріна зробила засідку на втікаючі польські банди. Поляків розбито, лише деяким вдалось втікнути, навіть ранених залишили.

Та страшна подія у Вислоці пригнобила вислочан. 33 господарств згоріло, замордованих було 7 мужчин, 3 жінки і 4 дітей. 3 особи померли від побиття, поранених понад 50 і біля 50 було покалічених. В той час одинока УПА була силою, що перешкоджувала полякам тероризувати безборонне населення Лемківщини. На весні того року, ніхто не відбудовував хат, ніхто не хотів орати і сіяти, лише коло хат садили по трохи бараболі. Населення було недоспане, не наїджене; усі чекали, що прийде ще щось гірше, ніхто не був певний чи доживе до другого дня.

1947 рік. Польща за всяку ціну старалась виселити із Лемківщини залишки українського населення. Це була третя і остання переселенча акція. Польські війська наступали із півночі та заходу півкругом, зі сходу советські спеціальні відділи, із півдня чехословацька армія стояла у поготові вздовж кордону.

Терен і дії УПА звужувались щораз у менший кілець. Останній бастион УПА, це ліси Бескиду від просмику Дуклі до Лупківського просмику. Були і менші роздріблені відділи по інших лісах Лемківщини, але вони уже не були здатними у тих теренах зводити більші бої із ворогом, а радше їх завданням було малими групами прорватись на захід. Деякі групи мали наказ переходити на Україну. Головний Штаб УПА добре розумів, що ситуація гіршає з кожним днем, але іншого виходу не було.

Весна 1947 року прийшла дуже скоро. Уся природа ожила, сади, дерева навіть поопалювані, гаї, потічки, корчі — усе зацвіло, мовляв Провидіння дало наказ на останнє прощання: хай ще населення Вислока розвеселяться тим різноманітним цвітом, та надихається пелючим запахом.

Останній тиждень перед Великоднем.

Ворог уже не дав відсвяткувати Свята в селі. Вислочани прощали село останній раз, забирали, що хто міг і що хто мав, клунки, перини, деякі ще корову, були що мали і коня, собаку, kota, вівцю, дорібок за ціле життя. Мама з діточками та старенькі бабці молились останній раз у своїх хатах, при відході цілували пороги хат, через котрі сотки разів переходили денно, з плачем і жалем опускали на все. “Прощай, прощай рідне село!”

Вислочани опускали село рано зі сходом сонця. Йшли своїми рілями, на котрих робили ціле своє життя, прямували на гору Кичеру, де садили роками бараболю, з Кичери повертались кілька разів очима глянути ще раз на село, ... прощай, прощай назавжди...

У лісі Бескиді розтаборувались не лише Вислочани, але жителі других сіл — понад п'ять тисяч людей. Були втікачі із вищою освітою, від Сянока і від Перемишля. Кожна родина шукала собі місця десь під деревом із близькими приятелями. По кількох днях у Бескиді, парох у Горішнім Вислоці вибрав п'ять осіб і у шістку пішли з ранку у Великодню п'ятницю назад до Вислока до церкви. Там знайшли плащеницю, обійшли три рази з нею у церкві і поклали на престіл, клякли, поцілували, і горячо молились зі стікаючими сльозами по лицах. У вході до церкви стояв великий дзвін св. Духа, котрий все пригадував нам іти в неділю до церкви. Поляки вже його зняли із дзвіниці, ми покотили його у яму за муром, накрили глиною та бадиллям. Пізніше по якомусь часі, поляки знайшли його і забрали. А нашу церкву св. Духа поляки із Буківська розібрали, забрали дерево, навіть і мур розбили.

У Бескидах це 5-тисячне населення жило 6 тижнів, аж до Зелених Свят. Одне тільки сприяло, що була гарна весна. Інакше була б кинулась хвороба, і голод також докучав, але одні другим помагали, ділились усім. Ми всі знали, що полякам добровільно не здамося. УПА стояла на сторожі з усіх боків, і польська армія не відважилась наступати на нас у Бескиді.

Наші провідники мали стрічу із словацькими властями і домовились, щоб нас усіх впустити на словацьку територію. На це дано дозвіл, запевняючи, що нас не видадуть поля-

ЛИНУ, ВОЛЕ, ДО ТЕБЕ Я!

*На вічну згадку про наш рідний куточок на землі присвячую
сестрам Настусі та Юстинці, моїм першим Вчителькам!*

Анастасія Марин-Хавик, село Остап'є, Тернопільщина

Коли туга моє серце огортає,
І близьких людей зі мною немає
Я молюся довго і гаряче,
А серце щемить і плаче-плаче...
Я знаходжу розраду в словах,
Складаю їх у рядках,
Вони приносять забуття мені
Про гіркі хвилини у житті.

Тоді я у дитинство своє лину,
На Волю, на Фучилівку дорогу,
Торую стежку непросту.
І тріпоче моє серце,
По лиці котиться сльоза,
Бо у житті двох Нижніх Воль немає,
А є одна — моя дорога.

Там рідне все мені:
Дитячі радощі і печалі,
Яблука у Биряковім саду,
І ставок наш на Горбку.

Росняний ранок.
Я боса ступаю по густій траві,
Іду стежкою на Гряди,
Несу рибам істи у ставі.
А там Матусин теплий голос
Усе гукав мені: "Дивись, не впадь
у воду, будь слухняна".
А, я уже купалася у річці,
Або сиділа на черешні чи рвала вишні,
Пустункою носла,
З хлопцями дружила, на полювання
Аж одного разу заблудила...
Чого-чого тільки не було
В житті малому...

Брала в футбол, а увечері
Ледве йшла додому.

Хіба можна забути це?

А перед очима:
Ялини зелені, буки сивочолі

Ростуть і сьогодні на схилах Карпат,
Сумно у Бескиді говорять-шумлять:
"Воляни, воляни, брати наші
милі, вертайтесь, додому,
вертайтесь назад!
54 роки ми на вас чекаєм,
Щодня виглядаєм,
Сумно жити без людей,
Цих сміливих карпатських дітей.
Нема з ким поговорити,
Нема кого любити,
Не чути пастуших пісень,
Не дзвенить на Кошариськах
дзвіночок,
На Млачках замовк пташній
голосочок,
Лиш іноді зареве звір дикий,
Моторошно стає від цього крику,
Навіть ялівці не ростуть
і студники висихають,
З них ніхто не п'є води,
Бо люди не приходять сюди,
Наше коріння глибоко в землі,
Ми тримаємось на вітрах крилатих,
Чекаємо вас у сивих Карпатах,
Мужніх і завзятих.

54 роки минуло з того
Страшного дня, коли наша Воля
Залишилась сама і плакала
Сиротою гірко слізьми
За волянами, добрими людьми.
Благала помочі у Бога:
"Господи, поверни їх додому,
Судилась їм на чужині важка дорога
Тут усе любе їхньому серцю:
Земля, річка, ліс — таке миле,
Гора, Убіч, Шахти і дідівські могили.
Хто розшукає їх

У заростях густих, високих?
Посадить квітку, помолиться на них,
Таких рідних, таких дорогих.
Бо злі люди розлучили нас,
Розігнали по білому світі,
Повмирили батьки наші,
Залишилися діти...

Але вони вже не ті,
Ідуть іншими стежками,
Знають про Волю з розповідей
Свого Тата й Мами.
Лише уявляють ліси розлогі,
Гірські стежини, шумливі ріки,
Чують шепіт шовкових трав,
Але ніхто тут не бував.
Де забарились ви, Сини і Дочки
Волі?

Блукаєте десь у світах
І додому забули шлях?
А свята Церковця плаче,
У ній тепер молиться лях.
Святий Миколай і досі чекає
Фучиляцьких гарних дівчат,
Щоб сплели йому вінок,
Приурочений до Свят.

Та все минуло, все сплигло,
Неначе його і не було,
Лише у серці жаль щелить.
О, рідна Воля, колиско наша,
Хочеться побути з Тобою
Хоч єдину мить.
Бо нам, сивочолим,
Згадується юність далека,
Що промайнула часним крилом
У невідомі далі,
На схилі віку залишила
Згадки радості і печалі.

кам. Перехід через кордон ішов через сусіднє село Калинів до містечка Лабірці. Наказ був, що ніхто не має права розходитись. Словацька армія оточила усіх і стерегла. Прийшов наказ, щоб всі вписались і всі поїдемо поїздом на Судети, на господарства колишніх німецьких колоністів. Що за радість огорнула всіх, словаки врятували нам життя. Після реєстрації, усі походом рушили до залізничної станції. На головнім гостинці військо зупинило усіх. Із протинної сторони показалось військо у польських мундирах. Усі жажнулись — зрада, що робити? Словацьке військо передало усю тисячну масу

людей ненажерливим полякам. Поляки погнали усіх ходом через просмик Лупків до Команчі, а з Команчі до Загір'я. Там ми сиділи у смутку, у холоді, голодні, на дощі у відкритих вагонах кілька тижнів. Із Загір'я вивезли нас на "одзискані землі". Там нас порозділювано по різних місцях, залишених німцями. Польське населення називало і кликало нас "бандеровцями", "різунами", найгіршими людьми на світі.

І так українське село Вислік Великий перестало існувати, зметене із лиця землі у 1947 році.

З цим числом відкриваємо на сторінках "Лемківщини" рубрику "Бюлетень СФУЛО", в якій поміщуватимемо статті-дописи з діяльності СФУЛО та її складових організацій. Ми віримо, що наші лемківські організації використовують ці сторінки журналу, щоб цією дорогою інформувати других про свою працю. Матеріали просимо слати поштою на адресу редакції "Лемківщини", факсом: 973-473-2144 або електронною поштою: mduplak@aol.com — М. Дупляк, редактор.

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ У ПОЛЬЩІ

Лемки, етнічна частина українського народу, що до 1947 р. від давна проживала від річки Ослави по ріку Попрад, у XX столітті страшно потерпіла. В 1914-1917 роках перейшла трагічно по Лемківщині Перша світова війна. Лемки були тоді роздирані двома окупантами: Австро-Угорщиною і Росією. Майже всю інтелігенцію запроторено до концтаборів "Грац-Телергоф". Інші знайшлися як воєнно-полонені на заслання в далекій Росії. Коли повернулися, почали пропагувати русофільство.

В часі Другої світової війни дуже багато молодих людей вивезено на примусові роботи до Німеччини. Частина інтелігенції трапила до концентраційних таборів. У 1944 р. велися дуже тяжкі й довгі бої на Дуклянському перевалі. Багато хлопців покликано в ряди Червоної армії, а сотні з них загинули на фронті. Ще не закінчилася війна, а вже розпочалися арештування інтелігенції та насильне депортування до Радянського Союзу. Акція "Вісла" завершила трагедію лемків.

Коли в 1956 р. дозволено деяким національним меншинам у Польщі організувати суспільно-культурні товариства, лемки активно включилися до творення Українського Суспільно-Культурного Товариства. Першим головою цієї організації обрано лемка — Степана Макуха. При ГП УСКТ створено Лемківську секцію, яку очолив Михайло Донський. У "Нашому слові" було "Лемківське слово", а пізніше "Лемківська сторінка", якої редактором був довший час Михайло Дзвінка.

Під кінець 80-их років у Польщі почали заходити політичні зміни. Лемки також творили окремі свої організації: у 1988 році створено "Громадський круг лемків" на чолі з Павлом Стефанівським та "Лемківський комітет", керо-

ваний Степаном Гладком. Ці рухи почали старання за повернення лемкам лісів. В 1991 році Лемківський комітет переказав свою діяльність Об'єднанню лемків. Також в Лігниці, 7 квітня 1989 року, зареєстровано "Стоваришиння лемків", організацію, яка визнає лемків за окремий народ, котра поділила лемків на лемків народників і лемків приналежних до українського народу.

Однак більшість лемків не ідентифікувалася зі "Стоваришинням лемків", а хотіла мати свою самостійну організацію. В грудні 1989 року вирішено створити Об'єднання лемків на рідній Лемківщині. На перших зборах 30 грудня 1989 р. ОЛ вибрало Засновне правління організації. Головою ОЛ вибрано Теодора Гоча, заступником — Михайла Донського, секретарем — Петра Шафрана, членами: д-ра В. Мокляка, С. Гладика, П. Чухту, Т. Дубця і Є. Дзядоша. Засновне правління ОЛ зорганізувало 26 гуртків з 420 членами. Перший з'їзд відбувся 9 листопада 1991 року в Сярах біля Горлиць. Розпочався він дуже емоційно з тої причини, що голова заснованого правління ОЛ Т. Гоч не погодився на вибори голови з'їзду. Після відкриття з'їзду та привітання делегатів і гостей він самовільно покинув з'їзд з Є. Дзядошом і Т. Дубцем — членами уступаючого правління. Після цього обради делегатів проходили спокійно й плідно. На з'їзді вибрано 15-членну Головну управу ОЛ, яку очолив Василь Шлянта. Його заступниками стали: Степан Гладик, Іван Фуджак і Петро Чухта, секретарем — Петро Шафран, членами Президії — Володимир Мокляк та Олександр Маслей. Дальші члени управи: С. Клапик, Р. Дзюбина, П. Гойсак, Л. Галь, П. Воргач, В. Борсук, І. Косарович і І. Павелчак. Делегати вибрали також Головну ревізійну комісію, кот-

ра обов'язки голови довірила Степану Дзямбі.

На цьому з'їзді схвалено постанови, якими ГУ ОЛ керувалася протягом трирічної каденції. В тому часі найбільше праці ГУ ОЛ вложила в старання, щоби польські законодавчі власті засудили депортаційну акцію "Вісла" як незаконну. В цій справі було вислано письма до Президента РП Леха Валенси, маршалка Сейму РП Веслава Хшановського і прем'єр-міністра РП Яна Ольшевського та ряд писем до законодавчих і виконавчих влад Польщі, а також до Гельсінського комітету у Варшаві, якому наведено разучі приклади дискримінації лемків, що повернулися на Лемківщину. В 1992 році на "Ватрі '92" петицію ОЛ до Сейму і Уряду ІІІ РП в справі засудження акції "Вісла" і виправлення кривд нею завданих з її наслідками підписало 2900 осіб. Це звернення зі списками підписів переслано до Президента РП, маршалка Сейму й прем'єр-міністра.

12 листопада 1994 року відбувся Другий з'їзд ОЛ в Горлицях, який вибрав 14-членну Головну управу ОЛ, а вона з-поміж себе — 7-особову Президію з головою Василем Шлянтою, заступниками голови — Степаном Гладиком і Олександром Маслеем та секретарем Петром Шафраном, скарбником Петром Васулем і членами Ростиславом Жереликом і Петром Чухтою. До ГУ ОЛ вибрано ще членів: Б. Баволяка, Левка Галя, І. Клапика, Р. Клемаша, І. Михальяка, В. Мокляка, А. Підлипчака і Р. Тилявського. Вибрано також 5-членну Головну ревізійну комісію, очолювану Стефаном Дзямбою та Товариський суд з його головою Василем Шостом.

В січні 1995 року керівництво ОЛ зібрало копії важливіших документів, висланих до влади Польщі від 1989 р. в справі лемківських кривд, які переслано голові СФЛ проф. Іванові Гвозді у США. Від Президії СФЛ вислано листа до Виконавчого комітету Світової унії майонівих власників у Брюсселі в справі акції "Вісла".

Систематично ОЛ реагувало на результати починань Сейму і міністрів уряду ІІІ РП. Коли не схвалено закону про реприватизацію, коли створювався Магурський національний парк, продавалися лемківські ліси й поля — тоді складано петиції до влади і писано письма до прог-

рами телебачення "Форум".

В березні 1996 року вислано листи до прем'єр-міністра РП В. Цімошевіча та послів Сейму Я. Куроня, М. Чеха і до сеймових комісій в справі акції "Вісла". В серпні 1996 р. вислано листа до Президента РП А. Квасневського, маршалка Сейму РП Ю. Зиха, маршалка Сенату РП П. Струзіка, прем'єр-міністра уряду РП В. Цімошевіча в справі виправлення кривд покритим акцією "Вісла", в тому й в'язням Явожна. Ці письма розіслано ще до сеймових комісій, міністерств, декотрих послів Сейму, преси (польської й української). До тих листів долучено власний проект закону про реприватизацію, інформацію — українське питання в Польщі по 1944 році — відкритий лист учасників "Ватри '96" в Ждині з 1386 підписами та велику статтю з "Газети краківської" — "Ukrainiskie piętno".

Члени Президії ГУ ОЛ відбули ряд зустрічей з представниками різних урядів Польщі. Зустрічалися з маршалком Сейму, головами сеймових комісій, міністрами, воєводами, головами воєвідських сеймиків, працівниками МКіМ та послами Сейму РП з різних клубів. Організовано кілька зустрічей послів Сейму РП з виборцями — лемками. В жовтні 1996 р. відбулася така зустріч Сеймової комісії національних меншин у Криниці, Устю, Горлицях, Мокрому, Команчі та Зиндрановій.

ОЛ спільно з польським телебаченням зrealізувало біля 20 фільмів, присвячених нашій суспільності, минулому й сучасному. Від 1992 року Об'єднання лемків у Польщі видає кварталник "Ватра", свій пресовий орган. Крім "Ватри" вийшло з друку кілька різних видань, як дві збірки віршів Стефанії Троханівської ("Вербина" і "Мотиле"), кольорову програмку "Лемківських Ватр", з нагоди 100-річчя від дня народження Никифора Дровняка, видано плякат Никифора, 8 різних карточок з його малюнками і книжечки "Никифор Дровняк". Є підготовлений до друку збірник віршів народного поета Якова Дудри з Висової та збірник пісень Ореста Гижи (друге видання), уродженця Висови.

В статуті та постановах з'їздів ОЛ найбільше уваги приділено плеканню й розвитку духовної й матеріальної культури лемків. Тому

*1995 р. Учасників "Ватри"
вітає радник посольства
України, Теодозій Старак.
Біля нього (перший
справа) теперішній голова
ОЛП Олександр Маслей.
Фото М. Райтара.*

члени Головної управи ОЛ присвячують дуже багато часу організації "Ватри". Щороку ватряне поле є краще приготоване, а програми свята організатори стараються упрямлювати.

"Ватра", це своєрідна триденна і, мабуть, чисельно найбільша українська культурна імпреза у Польщі, що відбувається кожного року в другій половині липня, на яку з'їжджається кілька тисяч глядачів не тільки з Польщі, але також з різних держав та континентів. Найбільше художніх колективів і учасників приїжджає з України. Це люди, яких насильно виселено з Лемківщини в 1945 році та їх нащадки. Ждинська "Ватра" відроджує лемківську культуру. Хто приїхав перший раз на це свято — приїжджає майже щороку. В цій імпрезі беруть участь також представники найвищої влади Польщі, різних організацій, а передусім ОУП, Світової організації українських лемківських об'єднань, товариства "Лемківщина" в Україні, СРУСловаччини, ООЛ в США, ОЛКанади.

18 жовтня 1997 року відбувся третій з'їзд ОЛ в Горлицях. Головою організації вибрано Олександра Маслея, заступниками С. Гладика і А. Сокача, секретарем А. Дубець, скарбником С. Клапика, а членами Президії Б. Салей і П. Чухту. До Головної управи вибрано ще П. Васулю,

Д. Губяка, А. Клемаша, Б. Климківського, С. Кулика, А. Палюх, П. Шафрана і В. Шлянту. Головну ревізійну комісію очолив В. Макух, а Головний товариський суд В. Шост, обидва з Криницького гуртка ОЛ. ОЛ має 34 гуртки з 720 членами.

Новообрана Президія ГУ ОЛ продовжує працю, започатковану своїми попередниками. Веде систематичне старання за засудження акції "Вісла", як незаконну подію з її наслідками та звернення лісів, хоча б тим лемкам, що повернулися на Лемківщину з виселення. Свідчать про це різні переговори керівництва ОЛ з представниками Уряду Польщі та парламентаріями.

Заходами ОЛП у Горлицях створено Музей пам'яті в честь 90-річчя народження Б. І. Анто-нича.

ОЛ гостро протиставиться "політичному русинізмові", поширюваному Павлом Р. Магочі.

Об'єднання лемків є членом прихильником Об'єднання українців у Польщі, членом Світової федерації українських лемківських об'єднань та членом Федеральної унії європейських національних меншин. Веде співпрацю з українськими організаціями діаспори й України.

Петро Шафран

З ЖИТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

ОЛЕКСАНДЕР МАСЛЕЙ В США

В березні ц.р. на запрошення State Department-у перебувала у США з 3-тижневою візитою 3-особова група активістів з не-урядових організацій у Польщі.

Група ця (Магдалена Дуткевіч, Малгожата Вальчак і Олександр Маслей) приїхала тут, щоб завітати з діяльністю громадських суспільних етнічних організацій в США та їхньою співпрацею, якщо така існує.

16 березня State Department зорганізував в Нью Йорку зустріч з представниками української громади. В зустрічі цій участь взяли Аскольд Лозинський — президент Світового Конгресу Українців та УККА, Марійка Дупляк — заст. голови Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань на північно-американський континент та довголітня голова ООЛ, і Тамара Гальо — директор бюро УККА в Нью Йорку.

В п'ятницю, 18 березня, в гостинному домі Марійки і Степана Дупляків відбулася зустріч гостей з Польщі О. Маслея з проводом ООЛ: Зенком Гальковичем — головою, Стефаном Косцюлек — фінансовим реф. та Василем Гаргаєм — організа-

Стоять зліва: Стефан Косцюлек, Зенко Галькович, Олександр Маслей, Василь Гаргай, Степан Дупляк.
Сидить Марійка Дупляк.

ційним реф. Під час зустрічі обговорено справу "Бюлетеню" СФУЛО, координації допомоги, справу шкільництва на Лемківщині та багато інших. Розмовам і дискусіям про лемківські справи, що турбують і нас тут в США, і наших братів на рідних землях, не було кінця.

дума

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

ВИСТАВКА ВИШИВАНИХ ІКОН о. Д. БЛАЖЕЙОВСЬКОГО

Під час виставки вишиваних ікон.
Стоять зліва: В. Кікта,
о. Д. Блажейовський,
о. Ігор Ковальчик.

Заходом Фондації Дослідження Лемківщини відбулася 5 грудня 1999 р. в Ньюарку, Н.Дж., виставка вишиваних ікон і видань о. д-ра Дмитра Блажейовського, який зараз живе в Україні.

Виставку, що проходила в церковній залі

церкви св. Івана Хрестителя оглянуло чимало людей. Була вона доказом пошани і великим признанням для невтомної праці о. Дмитра Блажейовського.

Володимир Кікта

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ В ГАМІЛЬТОН

Управа Відділу ОЛК в Гамільтоні скликала своїх членів на Загальні річні збори, які відбулися в неділю, 30 січня 2000 р., в приміщенні підприємства "Беркут". Відкриваючи збори, голова Іван Демкович привітав усіх присутніх, а зокрема голову КУ ОЛК Андрія Ротко, якого обрано на голову Президії та Максима Маслея — секретарем. Після прочитання програми нарад було її одногослосно прийнято. Перед звітами членів уступаючої управи обрано Номінаційну комісію у складі Степана Баюса та Степана Хоми.

Іван Демкович коротко звітував про пророблену працю відділу. Окремо подякував тим, які доложили своїх зусиль для успішної праці, а головне вирізняв С. Баюса, який присвятив багато свого часу для реалізації лемківської ватри у 1999 р.

Владислав Лайкош, скарбник, подав інформацію про успішне проведення Різдвяної коляди та про загальний стан фінансів відділу.

Степан Хома, голова Контрольної комісії заявив, що члени працювали по своїй змозі й акуратно вив'язалися із своїх повинностей, а опісля вніс внесок на уділення абсолюторії уступаючій управі.

Було зачитано пропонований склад членів нової управи відділу ОЛК, який прийнято з деякими уточненнями, а саме: Іван Демкович — голова, Михайло Вергун і Мирон Лазар — заст. голови, Андрій Грицько — секретар, Владислав Лайкош — скарбник, Степан Баюс — організаційний реф., Ярослав Тепило — голова Контрольної комісії та Степан Хома і Дарко Грицько — вільні члени.

На кінець Загальних Зборів переобраний голова висловив щирсердечну подяку усім, хто погодився з ним співпрацювати й вести подальшу корисну роботу для добра організації, як також, подякував гостям, що приїхали з Торонто, а саме: А. Ротко, М. Маслей, Я. Вайда та автор цих рядків.

Павло Лопата

3-й Відділ ООЛ в Пассейку, Н.Дж.

запрошує на

ВЕСНЯНУ ЗАБАВУ

13 травня 2000 р., о год. 9-й вечером

в Українській Централі в Пассейку

при звуках оркестри "ХВИЛЯ"

За резервацією столиків телефонувати: (973)772-3344

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Ділимося сумною вісткою з родиною, односельчанами та друзями, що 23 грудня 1999 р., по довгій і невилічимої недугі, відійшов у вічність наш муж, батько і дідусь **св.п. Микола Вархола**, уродженець села Репедь, Сяницького повіту, Лемківщина. Покійний належав до 17-го Відділу ООЛ в Рочестер, Н. Й.

Залишив в глибокому смутку дружину Катерину і дочки Марію і Любу, та внука Миколу, якого він дуже любив. На Україні залишив 4 сестри: Анну, Марійку, Оленку і Теклю, як рівнож брата Стефана.

Споживай Друже Миколо, а американська земля нехай буде тобі пухом.

С. Адамчук

* * *

27-го березня 1998 р. відійшов у Вічність **Михайло Масник**, син зеленої Лемківщини та бувший воїн Української Повстанської Армії на Закерзонні.

В 1948 р. перейшов до Німеччини, а відтак в 1950 р. переїхав до США. Після тяжкої недуги з Божої Волі відійшов у Вічність.

Покійний був передплатником журналу "Лемківщина" та вірним його читачем.

В другу річницю смерті мого дорогого мужа Михайла, складаю **500.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина".

Дружина Юлія Масник.

ПОЖЕРТВИ НА ПОСТІЙНИЙ ФОНД ФУНДАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

По 500.00 дол.: Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет (Філядельфія), Федеральна Кредитова Кооператива "Самопоміч" Нью Йорк, 3-й Відділ ООЛ в Пассейку, Н.Дж., 5-й Відділ ООЛ в Ірвінгтоні, Н.Дж., 7-й Відділ ООЛ в Джерзі Сіті, Н.Дж., Володимир Кікта;

400.00 дол.: 8-й Відділ ООЛ в Чикаго, Іл.;

200.00 дол.: Самопоміч Українсько-Американська Кредитова Спілка, Ньюарк, Н.Дж.;

150.00 дол.: Марійка і Степан Дупляки;

по 100.00 дол.: Провидіння — Асоціація Українців Католиків в Америці, СУМА (Йонкерс) Федеральна Кредитова Кооператива, Федеральна Кредитова Кооператива "Самопоміч" в Кліфтоні, Н.Дж., 2-й Відділ ООЛ в Йонкерс, Н.Й., Богдан Чайківський, д-р Михайло Палій, Стефан Бігуняк;

50.00 дол.: Стефан Гованський;

по 25.00 дол.: Українська Кредитівка в Міннеаполіс, Андрій Моряк, Авдрій Котляр;

20.00 дол.: Ярослав Бодкевич.

Дякуємо!

КОЛЯДА 1999-2000 р.

Список Жертводавців

1-ий ВІДДІЛ ООЛ, НЬО ЙОРК, Н.Й.

200.00 дол. — Кредитівка “Самопоміч”;

150.00 дол. — Реставрація “Київ”;

по 100.00 дол. — Укр. Православна Кредитівка, Реставрація “Stage”;

по 50.00 дол. — Л. і П. Гой, І. Гранічний, М. і Т. Малиняк, Укр. Спортовий Клуб, М'ясарня East Village Meat Market;

по 40.00 дол. — А. і Т. Павелчак, Т. Гнатишин;

по 30.00 дол. — М. Дробенко, Е. і П. Гарайда, А. і І. Кадиляк.

по 20.00 дол. — З. Іваницький, Е. Сеница, О. і М. Мандзяк, Д. Мадараш, П. Габур, Е. Горон, С. Барна, Г. Стефура, М. Волошин, І. Завада, Ю. Завада, П. Вачур, І. Коваль, В. Грицюк, В. Великанич, П. Бойцанюк, М. Хомик, П. Шпинда, М. Корабель, Г. Павелчак, А. Тиханський, А. і З. Войтович, Н. і І. Михальцьо;

по 10.00 дол. — П. Гранічний, А. Качмарський, М. Гірняк, А. Дубец, М. Мац, Ю. і А. Вархола, А. Гавран, М. Коваль;

по 15.00 дол. — А. Кушнірчук;

по 5.00 дол. — О. Кучма, М. Яців, Сл. Федюк, Д. Кіра, А. Шот.

2-ий ВІДДІЛ ООЛ, ЙОНКЕРС, Н.Й.

100.00 дол. — Кредитівка СУМА Йонкерс;

70.00 дол. — С. Гованський;

по 50.00 дол. — П. Гованський, В. Кравець, Л. і Г. Футала, д-р О. Козіцький, А. Кащак, І. Феленчак, Я. Сисак, В. Уздейчук, І. Макаренко, І. Білянич, Л. Ардан, М. Барна;

по 40.00 дол. — П. Капітула, С. Капітула, В. Шур, І. Михалюк, Е. Борткевич, М. Зварич, М. Періх, П. Вариха, О. Гойсан, С. Бибель, А. Горбачевський, І. Куземчак, П. Цідило, П. Шкафаровський;

по 30.00 дол. — В. Мливарик, Б. Ковалик, С. Вариха, Я. Вариха, К. Мельничук, В. Козіцький, І. Ковальчик, Я. Сахар, А. Чухта, О. Гац, А. Ціховляс, П. Кулинич;

по 25.00 дол. — С. Вариха, В. Закотиря, д-р М. Кіцюк, Т. Гошко, Р. Глушко, А. Шашкевич;

по 20.00 дол. — А. Вариха, М. Скірка, І. Ткачук, М. Терлецький, А. Коцур, М. Филяк, Д. Івасютин, Б. Вітюк, М. Зубатий, Ю. Ковальчик, А. Куцина, Р. Козіцький, І. Мамрош, Ю. Яновський, п. Яновський, С. Шпинда, В. Вороньчак, С. Курило, В. Борис, Е. Тутко, Д. Дзвінчик, П. Камінський, Т. Коцур, Я. Филяк, Т. Феціца, В. Прусак, І. Сахар, М. Крайнишин, В. Микула, Е. Яцевич, В. Васічко, О. Шур, М. Кузмяк;

15.00 дол. — С. Шульган;

по 10.00 дол. — Т. Прусак, І. Феціца, О. Курило.

3-ий ВІДДІЛ ООЛ, ПАССЕЙК, Н.Дж.

По 100.00 дол. — Ст. і М. Дупляк, Ст. і А. Малиняк;

55.00 дол. — І. і А. Хомко;

по 50.00 дол. — С. і А. Косцюлек, В. і А. Гаргай, П. і А. Гресь, І. і А. Зельонка, М. і С. Скала, І. і С. Долошицький, П. Русинко, П. Гира, В. Головка, І. Скала, М. Вітек, Д. і Т. Богач, Я. Петрик, В. і М. Карнаух;

по 40.00 дол. — О. і П. Фіголь, С. Татаренко, Т. Олешук, М. Кібало, І. Білобронь, Я. і С. Прегнер, А. і Д. Зволінський, В. Котис, Й. Рось, А. Капітула, Т. Хомишак;

по 35.00 дол. — Р. Дупляк, Б. Красина;

по 30.00 дол. — І. Гресь, В. Гавроняк, С. Перун, О. і Н. Пелтишин, І. і О. Буртик, С. Пелтишин, І. і О. Ленчук, С. Дідух, І. Косцюлек, М. і О. Гнатейко, А. Баран, Ю. і В. Котляр, Є. Андрах, І. Андрух;

по 25.00 дол. — Ю. Оліярник, Р. Андрах, Я. і М. Завойський, М. Чабан, І. Панчак, В. Кузик, П. Мливарик;

по 20.00 дол. — А. і З. Знак, М. і В. Зельонка, М. і А. Дідух, С. і М. Гавроняк, П. Зельонка, Г. і Р. Кликс, І. і Ю. Карлицький, С. і Т. Олівер, І. Скала, Р. Подобинський, П. Ярошак, Ф. Лещинська, Т. Марш, Т. і Д. Клименко, А. і А. Прукса, Р. і Г. Дідух, Д. і Л. Станчак, Т. і К. Тарахівський, І. Паниця, З. Халупа, М. Бакалець, І. Цапар, Б. Баран, І. Буртик, С. Журавський, М. Лазебний, Ю. Котляр, А. Урбанович, М. Яворський, М. Вітлінський, М. і Т. Карлицький, Д. Мацько, П. Баран, Л. і І. Глодава, М. і Г. Максимів, Ст. Ульчак, П. Вислоцький, В. Васів, Г. і С. Дзюбінська, В. Марущак, В. Андрух, І. Попович, Р. і М. Ягнке;

по 15.00 дол. — Ст. Крицький, В. Оліярник;

по 10.00 дол. — І. і Ю. Букало, Л. і О. Ленів, І. Вітек, Я. і Л. Завойський, І. Филипчак, П. Хомишак.

4-ий ВІДДІЛ ООЛ, КАРТЕРЕТ-ЕЛІЗАБЕТ, Н.Дж.

100.00 дол. — Федеральна Кредитова Кооператива, Н.Дж.;

30.00 дол. — І. Васічко;

по 20.00 дол. — В. Матлага, А. Моряк, Б. Кузишин, Ю. Полянська, А. Гнатишак, М. Вуйцо;

15.00 дол. — І. Урда;

по 10.00 дол. — С. Варянка, Г. Погода, І. Кушнір, В. Янів, Я. Турко, В. Ритиняк, М. Гидзік;

5.00 дол. — М. Васічко.

5-ий ВІДДІЛ ООЛ, ІРВІНГТОН, Н.Дж.

По 100.00 дол. — Кредитова Кооператива “Самопоміч” Ньюарк, д-р Л. Кузьмак, М. Литвин;

75.00 дол. — д-р Т. Шегедін;
 по 60.00 дол. — Т. Пиж, С. Бігуняк;
 по 50.00 дол. — д-р Юрій Стефанівський, д-р М. Олесницький, д-р А. Політило, В. Васічко, В. Закамарок, С. Пузик, Т. Василик;
 по 40.00 дол. — І. Купина, Я. Василюшин, А. Войтович;
 по 35.00 дол. — М. Гривна, В. Кріль;
 по 30.00 дол. — В. Кікта, В. Бринич, І. Сорока, Д. Подберезняк, Е. Нишчт;
 по 25.00 дол. — С. Кмет, І. Симчик, П. Батьків, Л. Лапичак-Леськів, Є. Ратич, Т. Полянський, М. Цьок, В. Цинайко, О. Лазірко;
 по 20.00 дол. — М. Дзіман, З. Федорчук, Я. Голенський, М. Винарчук, М. Заверуха, І. Калинович, Р. Бойко, Ю. Чарний, А. Феденишин, Я. Петрух, Р. Мигаль, В. Гончарик, О. Бойко, І. Котляр, А. Ковар, Я. Бодієвич, Л. Ткач;
 по 15.00 дол. — О. Лисинецький, Н. Савицька, О. Лацко, І. Кононів, І. Іванчук;
 по 10.00 дол. — Т. Кушнір, А. Кейбіда, А. Брик, А. Полюх, А. Гудзий, Т. Цюрпіта;
 5.00 дол. — Ольга Леськів.

7-ий ВІДДІЛ ООЛ, ДЖЕРЗІ СІТІ, Н.Дж.

150.00 дол. — Кредитівка "Самопоміч";
 80.00 дол. — С. Малиняк;
 50.00 дол. — Парафія Св. Петра й Павла;
 по 25.00 дол. — П. Костик, Н. і В. Кохан, З. Галькович;
 по 20.00 дол. — П. Теличка, М. Пилипчак, В. Блажейовський, П. Лукачин, С. Гира, Г. Гонос, П. Андрейчак, М. Петришин, Г. Колінець, І. Шевчук, Д. Тхір, Ст. Білий, В. Жуковець, М. Білий, Й. і Р. Подобінські, Д. Вох;
 по 15.00 дол. — В. Добровольський, А. Олекса, М. Кушнір, Т. Мусіло, Т. Білоус, Й. Жубрицькі, Т. Доманські, І. Гончарик, І. Демчур, А. Галушак, В. Жарські, Г. Гавринюк;
 по 10.00 дол. — С. Гуралевич, П. Васко, П. Часто, Л. Гбур, А. Фусяк, Т. Феш, Ю. Колодій, Н. Салабай, А. Малиновський, С. Чуйко, А. Калинович, С. Максимчук, С. Мацях, П. Каніщак, П. Фуба, С. Сибі, Р. Теличка, А. Кедринський, П. Шеремета, М. Німчик;
 по 5.00 дол. — Н. Ковбаснюк, М. Бريدун, Х. Кахнич, В. Семчишин;

8-ий ВІДДІЛ ООЛ, ЧІКАГО, Іл.

150.00 дол. — Кредитівка "Самопоміч";
 по 50.00 дол. — Міст "Карпати", Українська Агенція, Український Кредитовий Союз;
 по 40.00 дол. — О. і П. Тхорик, О. Роливка;
 по 25.00 дол. — С. Вербовий, Травел Агенція;
 по 20.00 дол. — М. Ділендорф, А. і С. Мельник,

О. Гарбера, Б. Савка, О. і Е. Терепенко;
 15.00 дол. — С. Гавриличко;
 по 10.00 дол. — М. Нетс, Б. Респтак, М. Глібка, А. Шпак, С. і Д. Біланіч, Я. Кравчишин.

11-ий ВІДДІЛ ООЛ, ОЛБАНСЬКА ОКРУГА

30.00 дол. — І. Філь;
 по 25.00 дол. — А. Білінський, М. Касянчук;
 по 20.00 дол. — Д. Кулик, І. Мокій, І. Карабин, І. Романишин, М. Сорока, М. Філь, Г. Сорока, І. Суховацький, П. Шевчук, З. Смит, Р. Маслко, І. Зендран, С. Єдинак, В. Роман, В. Мокей;
 по 15.00 дол. — П. Сп'як, С. Ксеніч, П. Ксеніч, А. Васенко;
 по 10.00 дол. — В. Дзюба, М. Заблоцький, М. Сенета, С. Гебуза, О. Слупчинський, М. Бережанський, В. Літинський, А. Урбан, М. Рутко, А. Демчар, В. Клим, Ф. Кошикар, Т. Пасонела, А. Наболотна, І. Демчар, І. Грипков'ян, С. Мадзелян, В. Мадзелян, Б. Білиця, А. Коцан;
 по 5.00 дол. — А. Урбан, Я. Сп'як.

17-ий ВІДДІЛ ООЛ, РОЧЕСТЕР, Н.Й

50.00 дол. — Paul Harris Funeral Home;
 30.00 дол. — Текля Белей;
 по 25.00 дол. — Укр. Кредитова Спілка, Роман Кусіл, Ярослав Глушко;
 по 20.00 дол. — Іван Шурина, Олег Пивлюк, К. Мига, Василь Корнило, Тарас Кахничкевич, Василь Бучик, Анна Котлярчук;
 по 15.00 дол. — Марія Корнило, Стефан Адамчук;
 по 10.00 дол. — Василь Шурина, Мйрон Масловський, Зенон Масловський, Мйрон Федик, В. Зазуляк, Петро Дзюба, Я. Павлович, Л. і О. Захарків, Василь Когут, Ярослав Тимчишин, Jerry Andrushko, Мйрон Баб'юк, Любомйр Галуґа, Євґен Кулик, М. Слободинський, Микола Єйна, Микола Лылак, Дмитро Бездух, Василь Кавин, Володимйр Рабарський, Андрій Харамбура, А. Ілчишин, Ліда Ріопка, Адам Кисіль О. Белка Шурина, Віктор Цац, Нестор Мазурчак, Петро Балко, Іван Лазар, Іван Пороус, Володимйр Зборовський, Марія Фалат, М. Білозір, Осип Тимоць, Розаря Шпак, Володимйр Пилипенко, Стефан Король, Іван Лялюк, А. Притискач;
 7.00 дол. — Петро Лецишин;
 по 5.00 дол. — Мйрон Тицький, Микола Литвинець, Василь Глушко, Володимйр Чарґевич, Василь Гринчишин, Володимйр Калинич, Борис Богдан, Олекса Навосядло, Василь Бездух, Михайло Лесів, Михайло Хомик, А. Дівчур, І. Лєхповський, Петро Осаців, Мйрон Баб'юк, О. Блйшак, В. Завадецький, Б. Захарчишин, Любомйр Лаба, Мйрослав Благий, В. Грицина, Борис Боднарук, Марта Шурина, С. Кобасовський, М. Лайло

Згідно з журналістичною практикою, редакція приймає тільки оригінали статей чи дописів. Статті, які були вислані/надруковані в інших журналах чи часописах не будемо поміщувати.

Редакція не приймає матеріалів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Прислані матеріали редакція не повертає.

Статті підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати невірливих, образливих для кого-небудь висловів.

Передрук матеріалів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.

Адреса: "LEMKIVSHCHYNA" Magazine, P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

"LEMKIVSHCHYNA" Magazine is published quarterly by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Subscription Rate, in the United States of America \$12.00 per year (Bulk mail), in countries other than U.S., annual subscription is \$16.00 in U.S. currency; single copy: US \$3.00.

Квартальник "ЛЕМКІВЩИНА" видає Організація Оборони Лемківщини в Америці.

Адреса: P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Річна передплата: в США 12.00 ам. дол. звичайною поштою; в країнах поза межами США 16.00 ам. дол. річно; ціна поодинокого числа 3.00 дол.

Когут. Богдан Хомяк, М. Ракута, Л. Білик, Стефан Олшанський, Л. Хархаліс, Ілько Грицина, Микола Мигович, Теодор Коваль, В. Костишин, В. Гулкевич;

2.00 дол. — Осип Сабатович.

23-й ВІДДІЛ ООЛ, АУБУРН, Н.Й.

25.00 дол. — А. Ракош;

по 20.00 дол. — М. Халуца, М. Халуца, В. Прокопів, В. Голяк, Л. Дрочак, А. Глива, Кустом Клінер, Український Народний Клюб, М. Гавучак;

по 10.00 дол. — С. Ротко, М. і Л. Окаль, М. Пінчак, С. Латанишин, Г. Гавришків, П. Сидор, М. Іванечко, А. Царевич, Р. Перси, Р. Кларк, С. Інделекато, С. Лепак, Г. Гавчук.

ДЕЛЕГАТУРА ООЛ, ПАРМА, ОГАЙО

По 20.00 дол. — П. Дмитрик, І. Майкович;

15.00 дол. — О. Фалат;

по 10.00 дол. — Р. Швець, М. Данило, В. Савінда, Т. Бурій, С. Хімка.

*Всім Жертводавцям сердечно дякуємо за їхні пожертви,
а управам Відділів і збірщикам за проведення коляди.*

Крайова Управа ООЛ

Час біжить...

Чи ви відновили передплату на журнал "Лемківщина"?

Якщо ні, зробіть це сьогодні!

Time is running out on your subscription to "Lemkivshchyna" magazine...

To avoid any interruption in service, simply complete and mail the card below today.

ACT NOW!

Please start/continue my subscription to "Lemkivshchyna" magazine.

Enclosed is a check for \$_____ to cover my subscription for years _____.

NAME _____

ADDRESS _____

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No. 937

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	40.00 ам. дол.
(альбомний формат, тверда оправа)	
АННАЛИ, Ч. 4. Матеріяли про Лемківщину	15.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)	
АННАЛИ, Ч. 5. Матеріяли-документи про Лемківщину	20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)	
Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість	10.00 ам. дол.
(тверда, кольорова оправа, 264 стор.)	
Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ.....	25.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 490 стор.)	
"1947". ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА.....	20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 648 стор.)	
АКЦІЯ "ВІСЛА". ДОКУМЕНТИ.....	20.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 561)	
РІЗЬБАРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ.	10.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 259)	

До замовлення просимо ласкаво додати 3.00 дол. (до кожної книжки) на покриття коштів пересилки.

Замовляти на адресу;

The Lemko Research Foundation, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011

